

MERIONETH COUNTY COUNCIL

CYNGOR SIR FEIRIONNYDD

Public Health Report

Adroddiad Iechyd

For the year

Am y flwyddyn

1967

EVAN RICHARDS,
M.R.C.S., L.R.C.P., D.P.H.
Medical Officer of Health

*Health Department,
County Offices,
Dolgellau.*

*Adran Iechyd,
Swyddfa'r Sir,
Y Lawnt, Dolgellau.*

MERIONETH COUNTY COUNCIL

PUBLIC HEALTH REPORT

For the year

1967

*Health Department,
County Offices,
Dolgellau.*

EVAN RICHARDS,
M.R.C.S., L.R.C.P., D.P.H.
Medical Officer of Health

I N D E X

Pages

Ambulance Service	33 - 36
Ante-Natal and Post Natal Clinics	20
Area of County	8
Associated Officers of the County Council	7
B.C.G. Vaccination	42
Births	10 & 11
Blind Persons	43
Cancer	17 & 18
Care of Unmarried Mothers and their children.. .. .	22
Child Welfare Clinics	21
Chiropody Service	42
Congenital Malformations.. .. .	22
County Medical Officer of Health's introduction	3
Deaths	14 ~~and~~ 16
Dental Care of Mothers and Young Children	22
Distribution of Welfare Foods	23 - 25
Family Planning Clinics	20
Food and Drugs	44
Health Committee.. .. .	4
Health Visiting Service	27
Home Help Service	29
Home Nursing Service.. .. .	28
Housing for the Elderly	45
Illegitimate Births	11
Immunisation and Vaccination.. .. .	30 - 32
Infant Mortality	12
Infectious Diseases	19
Mental Health Service	37 - 39
Midwifery Service	26
Mothercraft Classes	20
Population of County.. .. .	8 & 9
Scheme for Water Supplies and Sewerage	45
Staff of Health Department	5 - 7
Statistics	8
Still Births.. .. .	13
Tuberculosis.. .. .	40 - 41
Venereal Diseases.	43

Digitized by the Internet Archive
in 2016 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b28859534>

Health Department,
County Offices,
Lombard Street,
DOLGELLAU.

To: The Chairman, Aldermen and Councillors
of the Merioneth County Council.

Mr. Chairman, Ladies and Gentlemen,

I have the honour to submit the Annual Report for the year ended 31st December, 1967.

It is with profound regret that I have to record the sudden death on the 25th October, 1967, of Mr. Idris Lloyd Williams, the County's Ambulance Officer, who served loyally and well for twelve years. He will be missed not only at his work, but by the voluntary services of the County, and our sympathy is extended to his widow and children in their bereavement.

Once again there was a slight decrease (40) in the Registrar General's estimate of the population.

The number of live births was 20 fewer than in 1966. Of these births only 20 were domiciliary confinements (18 in 1966), but during the year 109 more mothers and children were discharged home before the tenth day of puerperium, involving 1,356 visits by the midwives, as opposed to 963 in the previous year. This conforms to the National trend to early discharges. Before such discharge is contemplated, there is joint consultation between the branches of the Maternity Services in order that mothers are not discharged to unsuitable environments. Maternity liaison or co-operation cards are invaluable in this respect. Also important is close co-operation on a personal level and in this respect the start made towards the establishment of a Health Centre at Tywyn should be invaluable in bringing together even more closely than at present, the local authority and other services.

Deaths were two fewer than in 1966. The causes conformed to the previous pattern generally, but there was a sharp increase in the number from cancer (72 to 111 particularly of cancer of the breast, and less so in cancer of the lung and bronchus.

The number of cases of measles was slightly higher than in the previous year. The position with regard to immunisation against this disease had not been clarified. A few cases of whooping cough were notified.

The position with regard to Tuberculosis remained fairly static, the number of new notifications being somewhat reduced. The number of deaths however, was the lowest for six years and equalled the lowest recorded.

In the Mental Health field a start was made towards establishing an Adult Training Centre, the need for which will increase as the children now attending the Junior Training Centre approach leaving age. The increasing amount of work involved is reflected in the statistics. New cases went up from 38 to 61, total number of patients from 108 to 165 and total number of visits from 381 to 892.

From the first year since its inception the Ambulance Service carried fewer patients and made fewer journeys than in the previous year, and it is to be hoped that if the figures do not again decrease, a plateau has been reached.

The demand on the Home Help Service increased during the year from 197 households to 235; the vast majority being elderly persons.

I wish to thank the County Council members and especially the members of the Health Committee for their support and encouragement. I am grateful to the General Practitioners, other County Council Departments, voluntary workers and members of the Health Department, for their helpful co-operation. In particular, I would like to express my appreciation to Dr. Hugh Francis, Assistant County Medical Officer of Health, and Miss Eirianwy Roberts, Senior Administrative Assistant, for their part in translating this report.

I am,

Your obedient Servant,

EVAN RICHARDS

December, 1968.

County Medical Officer of Health.

HEALTH COMMITTEE AS AT 31.12.67.

Chairman: Ald. Lewis Williams.

Vice-Chairman: Ald. E. Cadvan Jones.

The Chairman and Vice-Chairman of the County Council.

Aldermen:

R. O. Griffith	I. Pierce Jones.
T. E. Jenkins, O.B.E.	J. Arthur Williams.
E. Cadvan Jones.	Lewis Williams.

Councillors:

F. Webber Davies.	Dr. J. H. Marshall Lloyd.
G. R. Davies.	Emyr W. Price.
O. Wynn Edwards.	Miss Annie Roberts.
Mrs. Gwyneth Evans.	R. H. Roberts.
W. T. Evans.	H.V.W. Robinson, M.B.E.,
R. P. Lloyd Griffith.	W. R. Webb.
John Guest.	E. Annwyl Williams.
J. Llewelyn Jones.	

Representing Medical Practitioners:

Dr. R. W. Edwards, Tynycoed, Dolgellau.

SUB-COMMITTEES OF THE HEALTH COMMITTEE.

(i) Care Committee.

Aldermen:

R. O. Griffith.	E. Cadvan Jones.
Lewis Williams.	

Councillors:

Mrs. Gwyneth Evans.	E. W. Price.
W. T. Evans.	Miss Annie Roberts.
R. P. Lloyd Griffith.	H.V.W. Robinson, M.B.E.,

Co-opted Members:

Dr. R. W. Edwards.
Dr. E. Clifford Jones (Chest Physician).
Dr. Emlyn Owen (Chest Physician).
Dr. G. O. Thomas (Chest Physician).

(ii) Home Help and Nursing Sub-Committee.

The Members of the Care Committee excluding the three Chest Physicians.

(iii) Mental Health Sub-Committee

The Members of the Care Committee excluding the three Chest Physicians.

(iv) Ambulance Sub-Committee.

Aldermen:

T. E. Jenkins, O.B.E.	E. Cadvan Jones.
Lewis Williams.	

Councillors:

John Guest.	W. R. Webb.
-------------	-------------

STAFF OF THE COUNTY HEALTH DEPARTMENT

County Medical Officer of Health and Principal School Medical Officer:	Evan F.W.Richards, M.R.C.S., L.R.C.P., D.
District Medical Officer of Health and Assistant County Medical Officer:	Hugh Francis, M.B., Ch.B., D.F.H., Watcyn R.Williams, B.Sc., M.B., B.Ch., D.T.M & H., D.P.H.
Assistant County Medical Officer of Health and School Medical Officer:	E. Clwydwyn Jones, L.D.S.
Principal School Dental Officer:	W. B. Wolfe, L.D.S.
School Dental Officer:	H. J. Devey, M.S.M.W.O., C.S.W.
Chief Mental Welfare Officer:	Brian C. M. Jones.
Trainee Mental Welfare Officer:	Idris Ll.Williams (Deceased October).
Ambulance Officer:	Miss Valerie Davies.
Junior Training Centre:	Mrs. Margaret Owen.
Supervisor:	Ieuan Ll.Roberts, Llefenni, Arran Road, Dolgellau. (Tel.No.Dolgellau 329).
Assistant Supervisor:	T.P.Jones, Reliance House, Corwen. (Tel.No.Corwen 2455).
Mental Welfare Officers (part-time):	Elwyn Edwards, Post Office, Bala. (Tel.No.Bala 317).

CONSULTANTS

Ophthalmic:	G.L.Harper, M.R.C.S., L.R.C.P., D.O. G. C. Laszlo, M.D., L.R.C.P., L.R.C.S. L.R.F.P.S., D.O. T.Evans-Jones, M.R.C.S., L.R.C.P., D.O.M.S.
Ear, Nose and Throat:	R. Barraclough, M.B.E., T.D., M.B., Ch.B., D.L.O. Eirion Jones, F.P.C.S.
Orthopaedic:	Rowland Hughes, F.R.C.S.
Obstetricians:	O.Vaughan Jones, M.D., F.R.C.S., F.R.C.O. J.Gardiner Wigley, F.R.C.S.
Paediatrician:	Gwyn R.Griffith, M.D., F.R.C.P., D.P.H. D.C.H.
Chest Physicians:	G. C. Thomas, M.D. J. Glyn Jones, M.D. E. Clifford Jones, M.B., B.S., M.R.C.S.
Venereologist:	H.Vernon Williams, M.R.C.S., L.R.C.O.
Mental Health:	
Physician Superintendent, N.Wales Hospital, Denbigh.	T.Gwynne Williams, M.D.(Lond), D.P.M.
Psychiatrist:	D.Alun Jones, M.D., B.Sc., D.P.M.
Consultant in Subnormality:	M.Craft, M.D., M.R.C.P.E., D.P.M.
Head Psychiatric Social Worker:	M.R.Olsen, A.A.P.S.W.

NURSING STAFF (As at 31.12.67).

Superintendent Nursing Officer: Mrs. Eleanor Owen, M.B.E., S.R.N., S.C.M.,
Q.S., H.V.

Deputy Superintendent Nursing Officer: Miss. M. Wynne Evans, S.R.N., S.C.M.,
Q.S., H.V.

School Nurse: Miss Olwen Gittins.

District Nurses/Midwives/Health Visitors (combined work):

Miss M. E. Davies	..	..	..	..	..	Dyffryn Ardudwy.
Miss Eluned Griffiths	..	..	..	..	..	Corris.
Mrs. Enid Evans	..	..	..	..	..	Dinas Mawddwy.
Miss Gwen Morgan Jones	..	..	..	..	..	Bala.
Mrs. Mair W. Evans	..	..	..	..	..	Barmouth.
Miss A. M. Lloyd	..	..	..	..	..	Aberdovey.
Miss Joan G. Roberts	..	..	..	..	..	Harlech.
Miss A. J. Hughes	..	..	..	..	..	Penrhyndeudraeth.

District Nurses/Midwives (combined work):

Mrs. M. E. Jones	..	..	..	..	..	Blaenau Ffestiniog.
Miss A. Fielding	..	..	..	..	..	Blaenau Ffestiniog.
Miss F. A. Catherwood	..	..	..	..	..	Tywyn.
Mrs. M. Roberts	..	..	..	..	..	Dolgellau.
Miss Glenys Jones	..	..	..	..	..	Relief (Full-time).
Mrs. C. Downes	..	..	..	..	..	Corwen.
Mrs. M. E. Jones	..	..	..	..	..	Corwen.
Mrs. Gwen Davies	..	..	..	..	..	Fairbourne.
Mrs. Iona Jones	..	..	..	..	..	Relief (Full-time).

Full-time Health Visitors:

Miss M. P. Griffith	..	..	..	..	..	Blaenau Ffestiniog.
Miss Megan Jones	..	..	..	..	..	Corwen.
Mrs. C. A. Jones	..	..	..	..	..	Tywyn.
Miss Joan Nicholson	..	..	..	..	..	Dolgellau.
Mrs. Glenys Evans	..	..	..	..	..	Ffestiniog.

District Nurses:

Miss Gwyneth Edwards	..	..	..	..	..	Relief (Full-time).
Mrs. Menai Williams	..	..	..	..	..	Trawsfynydd.

Candidates in training:

Mrs. M. P. Denovan	..	..	..	..	..	Midwifery Training.
--------------------	----	----	----	----	----	---------------------

ADMINISTRATIVE STAFF

Senior Administrative Assistant:	Miss E. Eirianwy Roberts.
Clerical Staff:	Mrs. Mair Davies. Miss M. Elwen P. Evans. Mrs. Menna Reed. Miss M. Lynne Roberts. Miss Ann M. G. Kelly. Hugh Thomas. (Commenced April). R. Caerwyn Hughes. Griffith Griffiths.

Dental Surgery Assistants:	Miss Eira Parker. Miss Marian Roberts.
----------------------------	---

ASSOCIATED OFFICERS OF THE COUNTY COUNCIL

Clerk of the County Council:	D. W. Jones-Williams, M.C., LL.B.
County Architect:	Norman Jones, L.R.I.B.A.
County Treasurer:	A. A. Hemphill, F.A.C.C.A.
County Welfare Officer:	Emyr Davies.
Inspector of Weights and Measures:	R. T. Edwards, F.I.W.M.A.
Children's Officer:	Mrs. A. Humphrey Jones.

GENERAL INFORMATION

Area of County (in acres) .. 422,372.
 Population of County
 (1967 Mid-year Estimate) .. 37,710.

EXTRACTS FROM VITAL STATISTICS

	<u>Total.</u>	<u>M.</u>	<u>F.</u>
<u>LIVE BIRTHS</u>	524	269	255
Birth Rate per 1,000 estimated population	13.89		
Birth Rate England and Wales	17.2		
<u>ILLEGITIMATE LIVE BIRTHS</u>	34	21	13
Per cent of Total Live Births	6.49		
<u>STILL BIRTHS</u>	10	6	4
Rate per 1,000 Total Live and Still Births..	18.72		
Still Birth Rate - England and Wales	14.8		
<u>TOTAL LIVE AND STILL BIRTHS</u>	534	275	259
<u>INFANT DEATHS</u> (Deaths under 1 year)	6	3	3
Legitimate Infants.. .. .	6	3	3
Illegitimate Infants	-	-	-
Infant mortality rate per 1,000 of legitimate infants	12.24		
Infant mortality rate per 1,000 of illegitimate infants	-		
Infant mortality rate per 1,000 live births	11.45		
Infant mortality rate for England and Wales	18.3		
Infant mortality rate for Wales	18.0		
<u>NEO-NATAL DEATHS</u> (First four weeks)	5	3	2
Neo-natal mortality rate per 1,000 live births..	9.54		
Neo-natal mortality rate England and Wales..	12.5		
<u>EARLY NEO-NATAL DEATHS</u> (Under 1 week).. .. .	3	2	1
Early Neo-natal mortality rate per 1,000 Total Live Births.. .. .	5.72		
<u>PERINATAL MORTALITY</u> (Still Births & Deaths under 1 week)	13	8	5
Perinatal mortality rate per 1,000 Total Live and Still Births	24.34		
<u>MATERNAL MORTALITY</u> (Including abortion)	-	-	-
Maternal mortality per 1,000 Live and Still Births	-		

Table 1

Giving the population (estimated) mid-year 1967 and the population as enumerated at the Census 1961, rateable value, and the product of a penny rate.

DISTRICT	Population (estimated) by Registrar General 1967.	Population Census 1961	Rateable Value as at 1.4.68.	Estimated Product of a Penny Rate 1.4.68
			£	£
County of Merioneth.....	37,710	38,093	1,223,678	4,754
Total Urban Districts.....	17,020	16,713	546,619	2,094
Total Rural Districts.....	20,690	21,380	677,059	2,660
Urban Districts:				
Bala.....	1,530	1,603	50,664	189
Barmouth.....	2,270	2,348	68,605	257
Dolgellau.....	2,620	2,267	70,491	267
Ffestiniog.....	6,370	6,677	239,981	934
Tywyn.....	4,230	3,818	116,878	447
Rural Districts:				
Deudraeth.....	7,030	7,610	355,940	1,426
Dolgellau.....	7,060	7,064	173,887	701
Edeyrnion.....	3,910	3,919	77,511	287
Penllyn.....	2,690	2,787	64,721	246

POPULATION

Table 11

The following Table shows the population of the County for the years 1963-67

DISTRICT	1963	1964	1965	1966	1967
County of Merioneth.....	38,390	38,870	38,270	37,750	37,710
Total Urban Districts.....	16,890	17,070	17,000	17,040	17,020
Total Rural Districts.....	21,500	21,800	21,270	20,710	20,690
Urban Districts:					
Bala.....	1,640	1,640	1,530	1,520	1,530
Barmouth.....	2,200	2,270	2,270	2,270	2,270
Dolgellau.....	2,460	2,490	2,550	2,620	2,620
Ffestiniog.....	6,660	6,560	6,480	6,450	6,370
Tywyn.....	3,930	4,110	4,170	4,180	4,230
Rural Districts:					
Deudraeth.....	7,060	7,410	7,170	7,090	7,030
Dolgellau.....	7,740	7,660	7,440	6,990	7,060
Edeyrnion.....	3,920	3,960	3,940	3,910	3,910
Penllyn.....	2,780	2,770	2,720	2,720	2,690

LIVE BIRTHS

Table 111

DISTRICT	Total Registered Births	Total Notified Births	DOMICILIARY CASES						Total	Cases in Institutions with in the County
			Doctor not booked		Doctor booked		Total			
			Doctor present at time of delivery of child	Doctor not present at time of delivery of child	Doctor present at time of delivery of child	Doctor not present at time of delivery of child				
COUNTY OF MERIONETH.....	524	165	1	5	6	8	20	145		
Total Urban Districts...	246	98	1	2	1	3	7	145		
Total Rural Districts...	278	67	-	3	5	5	13	-		
Urban Districts										
Bala.....	23	6	-	-	1	3	4	-		
Barmouth.....	30	12	-	1	-	-	1	21		
Dolgellau.....	30	25	-	-	-	-	-	61		
Ffestiniog.....	99	5	1	1	-	-	2	2		
Tywyn.....	64	50	-	-	-	-	-	61		
Rural Districts										
Dendraeth.....	95	19	-	2	3	2	7	-		
Dolgellau.....	90	39	-	-	-	-	-	-		
Edeyrnion.....	71	5	-	-	2	3	5	-		
Penllyn.....	22	4	-	1	-	-	1	-		

Table IV

This Table gives the Number of Births and Birth Rate per 1,000 population during the last ten years:-

Year	No. of Registered Births	Birth Rate	Birth Rate England & Wales
1958	533	13.99	16.4
1959	572	14.82	16.5
1960	590	15.07	17.1
1961	617	16.34	17.4
1962	627	16.34	18.0
1963	633	16.49	18.2
1964	620	15.95	18.4
1965	545	14.24	18.1
1966	544	14.41	17.7
1967	524	13.89	17.2

ILLEGITIMATE BIRTHS

Table V

This Table gives details of the illegitimate births in the various Sanitary Districts in the County.

DISTRICT	No. of Registered Births			Birth Rate per 1,000 of estimated population	Illeg. Births	
	Males	Females	Total		No.	Per Cent of Total Births.
County of Merioneth.....	269	255	524	13.89	34	6.50
Total Urban Districts.....	118	128	246	14.45	17	6.91
Total Rural Districts.....	151	127	278	13.43	17	6.11
Urban Districts						
Bala.....	10	13	23	15.03	1	4.35
Barmouth.....	13	17	30	13.22	2	6.66
Dolgellau.....	12	18	30	11.45	2	6.66
Ffestiniog.....	53	46	99	15.54	8	8.08
Tywyn.....	30	34	64	15.13	4	6.25
Rural Districts						
Deudraeth.....	49	46	95	13.51	5	5.26
Dolgellau.....	47	43	90	12.75	5	5.55
Edeyrnion.....	42	29	71	18.16	6	8.45
Penllyn.....	13	9	22	8.18	1	4.54

INFANT MORTALITY

Six infant deaths were recorded during the year a rate of 11.45 per 1,000 live births.

Table VI gives the number of deaths of infants under 1 year of age in the various Sanitary Districts together with the rate per 1,000 live births.

Table VI

DISTRICT	Early Neo-Natal Deaths (under 1 wk)		Neo-Natal Deaths (Under 4 weeks)		Infant Deaths (Under 12 months)		Infant Mortality Rate per 1,000 Live Births.
	M	F	M	F	M	F	
County of Merioneth.....	2	1	3	2	3	3	11.45
Total Urban Districts....	1	1	2	1	2	2	16.26
Total Rural Districts....	1	-	1	1	1	1	7.19
Urban Districts							
Bala.....	-	-	-	-	-	-	-
Barmouth.....	-	-	-	-	-	-	-
Dolgellau.....	-	-	-	-	-	1	33.33
Ffestiniog.....	-	1	-	1	-	1	10.10
Tywyn.....	1	-	2	-	2	-	31.25
Rural Districts							
Deudraeth.....	-	-	-	-	-	-	-
Dolgellau.....	-	-	-	1	-	1	11.11
Edeyrnion.....	1	-	1	-	1	-	14.08
Penllyn.....	-	-	-	-	-	-	-

Table VII

Giving the causes of deaths of Infants under one year of age.

	Early Neo-Natal Deaths (Under 1 week)		Neo-Natal Deaths (Under 4 weeks)		Infant Deaths (Under 12 mths)	
	M	F	M	F	M	F
Bronchitis.....	-	-	-	-	-	-
Pneumonia.....	-	-	-	-	-	-
Gastritis.....	-	-	1	-	1	-
Congenital Malformation..	-	-	-	1	-	1
Prematurity.....	-	-	-	-	-	-
Other defined or illdefined causes.....	-	-	2	1	2	2
All other accidents.....	-	-	-	-	-	-
TOTAL.....	-	-	3	2	3	3

Table VIII

Still-births registered and notified together with Still-birth Rates are given in the following Table.

DISTRICT	No. of Still Births	Still Birth Rate	
		per 1,000 popu- lation	per 1,000 Live and Still Births
County of Merioneth.....	10	0.26	18.72
Total Urban Districts.....	6	0.35	23.81
Total Rural Districts.....	4	0.19	14.18
Urban Districts			
Bala.....	-	-	-
Barmouth.....	-	-	-
Dolgellau.....	-	-	-
Ffestiniog.....	3	0.47	29.41
Tywyn.....	3	0.71	44.78
Rural Districts			
Deudraeth.....	-	-	-
Dolgellau.....	4	0.56	42.55
Edeyrnion.....	-	-	-
Penllyn.....	-	-	-

DEATHS

Table 1X

The following Table gives the Total Deaths

	All Ages	Under 1	1 -	5 -	15 -	25 -	35 -	45 -	55 -	65 -	75+
Males...	267	3	1	2	2	3	3	23	45	77	108
Females.	295	3	1	2	3	2	7	10	34	76	157
Total..	562	6	2	4	5	5	10	33	79	153	265

Table X

This Table gives the Total Deaths with the rate per 1,000 of the population

DISTRICT	Total Deaths		Rate per 1,000 of population
	M	F	
County of Merioneth....	267	295	14.90
Total Urban Districts..	114	138	14.81
Total Rural Districts..	153	157	14.98
Urban Districts			
Bala.....	11	13	15.69
Barmouth.....	15	19	14.98
Dolgellau.....	18	18	13.74
Ffestiniog.....	43	53	15.07
Tywyn.....	27	35	14.66
Rural Districts			
Deudraeth.....	56	59	16.36
Dolgellau.....	53	59	15.86
Edeyrnion.....	37	24	15.60
Penllyn.....	7	15	8.18

Death rate England and Wales - 11.2 provisional

Table XI

CAUSES OF DEATH	URBAN DISTRICTS								RURAL DISTRICTS								TOTAL COUNTY		
	BALA		BARMOUTH		DOLGELLAU		FFESTINIOG		TYWYN		DEUDRAETH		DOLGELLAU		EDEYRNION			PENLLYN	
	U. D.		U. D.		U. D.		U. D.		U. D.		R. D.		R. D.		R. D.			R. D.	
	M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.		M.	F.
1. Tuberculosis respiratory...	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	3
2. Tuberculosis other.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
3. Syphilitic disease.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
4. Diphtheria.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Whooping Cough.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6. Meningococcal Infection...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7. Acute Poliomyelitis.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8. Measles.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
9. Other infective and parasitic diseases.....	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
10. Malignant neoplasm, stomach.....	—	1	—	1	1	2	—	3	—	1	—	2	1	2	1	1	—	—	16
11. Malignant neoplasm, lung bronchus.....	—	—	2	—	2	—	2	—	4	1	1	2	3	—	3	1	—	—	21
12. Malignant neoplasm breast.	—	2	—	2	—	—	—	3	—	—	—	1	—	5	—	1	2	—	16
13. Malignant neoplasm uterus.	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
14. Other malignant and lymphatic neoplasms.....	1	1	1	1	1	2	5	5	1	7	4	5	5	8	3	4	1	1	56
15. Leukaemia, aleukaemia.....	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	3
16. Diabetes.....	—	—	—	1	—	—	—	1	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	6
17. Vascular lesions of nervous system.....	2	2	1	3	3	4	5	11	4	9	4	11	10	5	7	3	1	1	86
18. Coronary disease, angina...	1	2	5	1	7	3	5	7	8	2	21	4	15	9	5	—	—	2	98

19. Hypertension with heart disease.....	-	-	1	-	-	3	2	4	1	1	3	2	-	2	-	-	2	-	6
20. Other heart diseases....	3	2	4	1	1	5	5	1	2	3	4	10	6	11	2	3	2	2	66
21. Other circulatory disease.....	-	-	-	1	1	-	3	4	-	3	2	4	1	-	1	1	1	1	21
22. Influenza.....	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2
23. Pneumonia.....	2	-	-	-	2	-	2	-	1	-	1	2	1	1	2	2	-	1	16
24. Bronchitis.....	-	2	2	-	-	-	7	-	-	1	3	2	2	2	1	-	-	-	22
25. Other diseases of respiratory system....	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	3	2	-	2	-	-	-	10
26. Ulcer of stomach and duodenum.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
27. Gastritis, enteritis and diarrhoea.....	-	-	-	-	-	-	2	-	2	1	1	2	-	-	-	-	-	-	8
28. Nephritis and nephrosis.	1	-	-	1	-	-	1	1	-	1	1	1	-	1	-	1	-	-	8
29. Hyperplasia of prostate.	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	6
30. Pregnancy, Childbirth abortion.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
31. Congenital malformations.....	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2
32. Other defined and ill-defined diseases.....	-	1	-	-	1	-	2	4	5	4	3	7	4	8	9	4	1	2	56
33. Motor vehicle accidents.	1	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-	1	-	-	1	1	7
34. All other accidents.....	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	1	1	2	1	1	1	2	15
35. Suicide.....	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	3
36. Homicide and operations of war.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3

Table X11

DISTRICT	Total Deaths	Death Rate per 1,000 of population 1967	Death rates per 1,000 of estimated population in the years				
			1962	1963	1964	1965	1966
County of Merioneth..	111	2.94	2.13	2.21	2.31	1.85	1.91
Total Urban Districts	53	3.11	2.13	2.37	2.64	2.12	1.99
Total Rural Districts	58	2.80	2.13	2.09	2.06	1.64	1.83
Urban Districts							
Bala.....	5	3.27	3.10	2.44	3.05	4.57	1.97
Barmouth.....	7	3.08	2.28	3.64	3.96	1.76	3.08
Dolgellau.....	8	3.05	2.43	2.03	3.21	1.57	1.53
Ffestiniog.....	19	2.98	1.49	2.55	1.98	1.85	1.86
Tywyn.....	14	3.31	2.58	1.53	2.43	2.16	1.91
Rural Districts							
Deudraeth.....	15	2.13	2.69	1.98	2.43	2.23	1.55
Dolgellau.....	24	3.40	2.20	1.55	1.96	2.15	2.14
Edeyrnion.....	15	3.84	1.01	3.80	2.02	0.76	2.56
Penllyn.....	4	1.49	2.14	1.80	1.44	-	0.73

Table X111

The following Table gives the sites of Cancer and the number (males and females) who died in each Sanitary District in the County during the year.

DISTRICT	Cancer of Uterus		Cancer of Stomach		Cancer of Breast		Cancer of lung and bronchus		Cancer of all other sites		Total	
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F
County of Merioneth.....	-	2	3	13	-	16	17	4	22	34	42	69
Total Urban Districts...	-	1	1	8	-	7	10	1	9	16	20	33
Total Rural Districts...	-	1	2	5	-	9	7	3	13	18	22	36
Urban Districts												
Bala.....	-	-	-	1	-	2	-	-	1	1	1	4
Barmouth.....	-	-	-	1	-	2	2	-	1	1	3	4
Dolgellau.....	-	-	1	2	-	-	2	-	1	2	4	4
Ffestiniog.....	-	1	-	3	-	3	2	-	5	5	7	12
Tywyn.....	-	-	-	1	-	-	4	1	1	7	5	9
Rural Districts												
Deudraeth.....	-	-	-	2	-	1	1	2	4	5	5	10
Dolgellau.....	-	-	1	2	-	5	3	-	5	8	9	15
Edeyrnion.....	-	1	1	1	-	1	3	1	3	4	7	8
Penllyn.....	-	-	-	-	-	2	-	-	1	1	1	3

Table XIV

Deaths from Cancer and the rate per 1,000 of population during the last ten years are given in the Table below.

Year	Total Deaths	Rate per 1,000 of the population
1958	107	2.81
1959	83	2.15
1960	88	2.22
1961	99	2.62
1962	82	2.13
1963	85	2.21
1964	90	2.31
1965	71	1.85
1966	72	1.91
1967	111	2.94

INFECTIOUS DISEASES

The following Table shows the number of cases of Infectious Diseases notified during the year.

Table XV

DISTRICT	Scarlet Fever	Diphtheria	Whooping Cough	Measles	Puerperal Pyrexia	Acute Pneumonia	Erysipelas
County of Merioneth.....	-	-	25	264	-	1	-
Total Urban Districts..	-	-	8	164	-	-	-
Total Rural Districts..	-	-	17	100	-	1	-
Urban Districts							
Bala.....	-	-	1	49	-	-	-
Barmouth.....	-	-	4	53	-	-	-
Dolgellau.....	-	-	-	-	-	-	-
Ffestiniog.....	-	-	3	40	-	-	-
Tywyn.....	-	-	-	22	-	-	-
Rural Districts							
Deudraeth.....	-	-	1	13	-	1	-
Dolgellau.....	-	-	16	36	-	-	-
Edeyrnion.....	-	-	-	3	-	-	-
Penllyn.....	-	-	-	48	-	-	-

Ante-Natal and Post Natal Clinics

These clinics are held at four centres in the County and are attended by Consultants by arrangements with the Welsh Hospital Board. Clinics are held at:-

Blaenau Ffestiniog		Every Monday
Dolgellau		First and Third Monday in the month.
Tywyn		First and Third Friday in the month
	Also -	Last Wednesday in the month.
Bala		Second Wednesday in the month.

Details of attendances at these clinics are shown in Table XVI.

Table XVI

Clinics	No. of Clinics held	No. of New Patients seen	Total Attendance
Blaenau Ffestiniog	48	141	829
Dolgellau	23	157	430
Tywyn	35	102	195
Bala	10	2	11
Total:	116	402	1465

Mothercraft Classes

Mothercraft Classes are held at Blaenau Ffestiniog weekly, and the Health Visitor takes charge of these classes. These classes have proved very popular and during the year 30 members made 180 attendances.

In addition, a Motherclub was started at Corwen during the year, which meets monthly and its popularity may be gauged by the fact that 15 - 20 mothers attend each session.

Family Planning Clinics

The Family Planning Association continues to hold clinics at Blaenau Ffestiniog and Dolgellau, and the County Council provides accommodation, free of charge, for the clinic at Blaenau Ffestiniog. An annual financial contribution is given to both these clinics by the County Council. During the year it became known that an expansion of this service would be required and consultation with the Family Planning Association took place with this end in view.

The clinics are held at:-

Dolgellau Hospital	2nd Wednesday and 4th Monday in the month from 2 - 4 p.m.
Isallt Clinic, Blaenau Ffestiniog.	1st and 3rd Tuesday in the month from 6 - 7 p.m.
	2nd and 4th Wednesday in the month from 2 - 3 p.m.

Infant Welfare Clinics

There were fourteen Infant Welfare Clinics in the County, and there was a total of 238 sessions held at these clinics during the year. The local Medical Practitioners act as Medical Officers for these clinics, except at Abergynolwyn, where the Assistant Medical Officer of Health attends. The attendances at all Infant Welfare Clinics throughout the County continue to be good, and a total of 1092 children attended during the year. Table XVll gives the number of children who attended each clinic.

Table XVll

Location of Clinic	Number of children who attended for the first time during the year			Total No. of children who attended
	Born in 1967	Born in 1966	Born in 1962-65	
Aberdovey.....	11	7	11	29
Abergynolwyn.....	4	3	7	14
Bala.....	33	42	4	79
Barmouth.....	25	19	26	70
Corris.....	10	14	21	45
Corwen.....	29	30	48	107
Dolgellau.....	43	52	68	163
Dyffryn Ardudwy.....	14	12	26	52
Blaenau Ffestiniog..	70	64	75	209
Llan Ffestiniog.....	10	19	10	39
Harlech.....	19	33	25	77
Penrhyndeudraeth....	21	24	28	73
Tywyn.....	27	27	28	82
Trawsfynydd.....	15	19	19	53
Total.....	331	365	396	1092

Details of the Medical Officers who attended the Infant Welfare Clinics during the year are given below:-

Abergynolwyn	..	..	..	..	..	..	Dr. H. Francis
Aberdovey	..	..	..	..	..	..	Dr. T. Tibbott Davies
Bala	..	..	..	..	..	..	Dr. Ian Roberts
Barmouth	..	..	..	..	..	..	Dr. Merfyn Jones
Corris..	..	..	..	..	..	..	Dr. H. C. Pierce
Corwen..	..	..	..	..	..	..	Dr. D. G. Roberts
Dolgellau	..	..	..	..	..	..	Dr. H. D. Owen
Dyffryn Ardudwy	..	..	..	..	..	..	Dr. Merfyn Jones
Blaenau Ffestiniog..	..	..	..	..	..	..	Dr. D. M. Maxwell
Harlech..	..	..	..	..	..	..	Dr. W. B. Dennehy
Llan Ffestiniog.	..	..	..	..	..	..	Dr. D. M. Evans
Penrhyndeudraeth	..	..	..	..	..	..	Dr. O. M. Pritchard
Tywyn	..	..	..	..	..	..	Dr. G. Kenneth Davies
Trawsfynydd	..	..	..	..	..	..	Dr. I. W. Griffith

Congenital Malformations

The County Council is required to submit monthly returns to the Registrar General reporting all congenital abnormalities in live and still births observed in new-born babies. This information is sent to the Local Health Authority by the Hospital Consultants, General Practitioners or Midwives.

Care of Unmarried Mothers and their children

All unmarried expectant mothers are brought to my notice by the Health Visitors, District Nurses and Midwives and arrangements are made for the admission of the patient to Bersham Hall, Wrexham, which is a Home for Unmarried Mothers. If the child is to be placed for adoption, the mother is advised to contact the Secretary of the Bangor Diocesan Council for Moral Welfare which is a registered Adoption Society. The child then comes under the supervision of the Children's Officer and reports are submitted regularly by the Health Visitor. Three unmarried expectant mothers were admitted to Bersham Hall during the year.

The illegitimate birth rate for the County in 1967 was 63.67 per 1,000 total live and still births.

Dental Care of Mothers and Young Children

Few pregnant women and nursing mothers make use of the Dental Service. There is an old saying "For every child a tooth". There may be some truth in this. In any case, teeth need extra care during pregnancy and the earlier the teeth are seen to the better. Many of the pre-school children brought to the clinics for treatment unfortunately need extractions. Children from the age of $2\frac{1}{2}$ - 3 years should have their mouth regularly inspected. The proposed acquisition of a Mobile Dental Clinic should make for improvement in this part of the service.

Distribution of Welfare Foods

Welfare Foods (National Dried Milk, Cod Liver Oil, Orange Juice and A & D Tablets) are distributed at Welfare Clinics and at other centres in the County. This work is carried out by voluntary workers and the help given by them is greatly appreciated.

The total quantities of Welfare Foods distributed during the year is shown in the following table, together with the figures for the previous year.

Table XVlll

	National Dried Milk (Tins)	Cod Liver Oil (Bottles)	A & D Tablets (Packets)	Orange Juice (Bottles)
1966	6,642	505	335	5,268
1967	5,542	507	390	5,883

At the end of the year there were 25 Centres distributing Welfare Foods (7 Main Centres and 18 Sub-Centres). The amount of foods sold during the year is divided into areas in Table XLX.

Table XLX

Areas	National Dried Milk	Cod Liver Oil	A & D Tablets	Orange Juice
Dolgellau.....	1171	120	92	1312
Penrhyndeudraeth....	908	63	40	1105
Bala.....	-	43	26	363
Blaenau Ffestiniog..	1543	93	128	695
Barmouth.....	1345	101	30	1077
Tywyn.....	375	39	49	808
Corwen.....	200	48	25	523
Total.....	5542	507	390	5883

The following list gives the names and addresses of the distributors of Welfare Foods as at 31st December, 1967:-

Centre	Name and Address of distributor	Place and Times of Sale
<u>Dolgellau area</u> Health Department	County Offices, Dolgellau	At the Office daily.

Centre	Name and Address of Distributor	Place and Times of Sale
<u>Dolgellau area (cont'd).</u>		
Dinas Mawddwy	Mrs. H. Williams, Hyfrydle.	At Hyfrydle daily.
Corris	Mrs. Williams, Chusan.	The Institute - 1st Wednesday in the month.
Fairbourne	Mrs. N. G. Evans, 22, Beach Road.	At 22, Beach Road daily.
Llwyngwrlil	Mrs. Baden Jones, Tegfan.	At Tegfan daily.
Arthog	Miss M. Williams, Post Office.	At Post Office daily.
Abergynolwyn	Mrs. G. Jones, Pandy Cottage.	The Village Hall - last Friday in the month.
Trawsfynydd	Mrs. K. O'Brien, Ty Gwyn.	At the Shop daily.
<u>Penrhyndeudraeth area.</u>		
Penrhyndeudraeth	Mrs. Jones, Gwynedd Chemist.	At the Shop daily.
Penrhyndeudraeth - I.W.C.	Mrs. M. Williams, Gwynant, 4, Minffordd Road.	The Church Hall - alternate Tuesdays in the month.
Harlech	Miss J. G. Roberts, Ceinion.	The Library - 1st and 3rd Mondays in the month.
<u>Bala area.</u>		
Bala	Mrs. G. Williams, Awelon.	Hafan Clinic - every Thursday.
Llandderfel	Mrs. M. O. Jones, Maesrhuddallt.	Church Hall - alternate Tuesdays.
<u>Blaenau Ffestiniog area.</u>		
Blaenau Ffestiniog	Mrs. M. Roberts, Maesgarnedd.	Isallt Clinic - every Tuesday and Friday.
Llan Ffestiniog	Mrs. L. C. Pritchard, Y Bryn, Belle Vue.	At the house daily
<u>Barmouth area.</u>		
Barmouth	Mrs. Hughes, Green Hill.	Council Offices daily
Barmouth - I.W.C.	Mrs. M. Jones, 1, Epworth Tce.	Park Road Chapel - alternate Thursdays.
Dyffryn Ardudwy	Mr. Foxwell, Botwnog Stores.	At the Shop daily.
Llanbedr	Mr. Ross, Wenallt Stores.	At the Shop daily.
<u>Tywyn area.</u>		
Tywyn	Council Offices.	At the Office daily.
Aberdovey	Mrs. Gladwin, 12, Penhelig Tce.	Church Hall - Third Tuesday in the month.

Centre	Name and Address of Distributor	Place and Times of Sale
<u>Corwen area.</u>		
Corwen	Miss Megan Jones, Llawrcilan, Llandrillo.	Glaslwyn Clinic - First Thursday in the month.
Llandrillo	Mrs. Roberts, The Stores.	At the Stores daily.
Cynwyd	Mr. Pierce, The Stores.	At the Stores daily.
Gwyddelwern	Mrs. B. Roberts, Station House.	At the house daily.

At the majority of Infant Welfare Centres in the County, special brand baby foods are also available for sale to parents who have been advised to obtain a particular food for an infant. These foods are supplied in special clinic packs at a reduced cost to which is added a small charge to cover administrative costs.

The Midwifery and Maternity work was carried out by eighteen District Nurse/Midwives during the year. Twenty cases were delivered at home during the year; an increase of two on the previous year.

351 cases delivered in maternity hospitals or maternity homes were discharged home before the 10th day of puerperium and were attended by the District Nurse/Midwives involving 1,356 visits.

The District Nurse/Midwives accompanied 97 cases to maternity hospitals or maternity homes in the ambulances. Forty-three maternity outfits were issued to domiciliary Midwives during the year. These are used for home confinements and for certain other cases discharged from maternity units before the 10th day of puerperium.

Four Midwives attended Refresher Courses approved by the Central Midwives Board and arranged by the Royal College of Midwives during the year.

Table XX

No. of domiciliary confinements attended by Midwives under N.H.S. arrangements		
Doctor not Booked	Doctor Booked	Total
6	14	20

The distribution of these home confinements into the various districts can be found in Table lll.

HEALTH VISITING

The Health Visiting duties were carried out by five full-time Health Visitors and eleven District Nurse/Midwives/Health Visitors involving 12,858 home visits during the year.

Mothercraft instruction has been given and discussion groups arranged at County Council Clinics. Relaxation instruction is given in one County Council Clinic and it is hoped that this can be extended to other clinics. A good deal of the teaching is done individually in the homes and clinics.

Three Mothers and Young Wives Clubs have been started during the year and are proving very successful. Talks were given on many aspects of the Health and Welfare Services.

The Health Visitors co-operate with the Family Planning Clinics, referring suitable cases and carrying out the follow up of cases as requested.

Miss M. Wynne Evans, the Deputy Senior Nursing Officer, attended the Annual Conference on Maternal and Child Welfare during the year. Much of the Health Visitor's time is visiting those over 60 years in an advisory capacity and suitable cards have been supplied for the recording of visits. This part of the Health Visitor's duties is being emphasised more and more as is the visiting of families and children at risk.

During the year Health Visitors visited the following number of cases:-

Table XXI

DISTRICT	Children Born in 1967	Children Born in 1966	Children born in 1962-65
Aberdovey.....	10	14	37
Bala.....	57	17	70
Barmouth.....	46	38	108
Blaenau Ffestiniog..	84	91	282
Corris.....	10	11	37
Corwen.....	71	56	286
Dinas Mawddwy.....	13	9	20
Dolgellau.....	50	75	213
Dyffryn Ardudwy.....	30	17	64
Ffestiniog and Trawsfynydd...	50	52	241
Harlech.....	40	31	78
Penrhyndeudraeth....	33	42	112
Tywyn.....	90	109	268
Total.....	584	562	1816

Other cases visited by Health Visitors and number of visits paid:-

	<u>Cases</u>	<u>Visits</u>
Persons aged 65 or over	230	1100
Mentally disordered persons	12	28
Persons discharged from hospital.. .. .	23	81
Infant Death Inquiries	7	8
Premature Infants.. .. .	27	149
Children 'at risk'	38	212
Home Helps.. .. .	49	459
At risk families	13	73
Others.. .. .	57	109
Total:	<u>456</u>	<u>2219</u>

Phenylketonuria.

Health Visitors undertook the routine testing of babies for phenylketonuria. This is a disease which affects the brain at a very early age and if left undiagnosed and untreated, gives rise to severe mental abnormality. No case was discovered during the year.

HOME NURSING

The work was carried out by a staff of twenty-one nurses, nine of whom carried out the combined duties of Home Nursing, Midwifery/Maternity and Health Visiting. Nine carried out the combined duties of Home Nursing and Midwifery/Maternity work.

Two were engaged in Home Nursing only, assisted by one employed part-time.

The Staff consisted of those qualified as follows:-

S.R.N., S.C.M., Q.N., H.V.Cert.		6
S.R.N., S.C.M., Q.N., H.V.Training only.		2
S.R.N., S.C.M., Q.N.		5
S.R.N., S.C.M.,		3
S.R.N.,		2
S.E.N., S.C.M.,		2
S.E.N., S.C.M. (Part-time)		1

1627 cases were attended involving 36,227 visits.

One S.R.N. successfully completed her midwifery training during the year and is to undertake District Nurse Training. Talks were arranged on professional matters in conjunction with the Royal College of Nursing. Two staff meetings were arranged also. The provision of disposable and other equipment for the further comfort of the patients and to facilitate the nurse work continues to expand.

Table XXII gives the figures for Home Nursing in the various districts.

Table XXII

DISTRICT:	Total No. of persons nursed during year	No. of persons who were aged under 5 at 1st visit in 1967	No. of persons who were aged 65 or over at 1st visit in 1967.
Aberdovey.....	59	1	27
Bala.....	92	4	42
Barmouth.....	89	3	65
Blaenau Ffestiniog.....	315	15	78
Corris.....	71	5	14
Corwen.....	174	12	65
Dinas Mawddwy.....	99	1	48
Dolgellau.....	117	-	54
Dyffryn Ardudwy.....	118	17	57
Celynin.....	108	6	39
Ffestiniog & Trawsfynydd....	138	16	60
Harlech.....	88	4	30
Penrhyndeudraeth.....	101	3	44
Tywyn.....	46	2	35
Total.....	1615	89	658
Total 1966.....	1828	129	836

HOME HELP SERVICE

The Home Help Service has been provided as in previous years under the supervision of the Superintendent Nursing Officer and Deputy Superintendent Nursing Officer acting as Home Help Organisers, with the occasional assistance of the Health Visitors and District Nurse/Midwives when required, supported administratively by the Clerical Staff. The Home Helps have given invaluable service during the year.

The case-load has increased quite considerably during the year, and the majority of cases visited have been over 65 years of age. The Home Helps are all engaged on a part-time basis involving much work in recruitment, organisation and supervision. This is off-balanced by the considerable help that the service affords those in need and by the fact that many are able to enjoy the comfort of their home surroundings, and by the gratitude of the recipients. From the Officers and staff point of view the "job satisfaction" is most rewarding.

There has been seasonable and temporary difficulty of recruitment in some areas, but every effort is made to ensure that no real hardship has occurred. There is a small percentage of cases where difficulty has arisen owing to the temperament of the applicant.

Transport problems have been overcome by the provision of taxi service or the use of the Home Help's own car where absolutely necessary.

The matter of in-service training is at present being discussed with the Education Department.

Miss M.Wynne Evans, the Deputy Home Help Organiser attended a Refresher Course for Home Help Organisers during the year.

The number and category of cases for whom Home Helps were provided during the year are shown in the following Table:-

	Home Help to households for persons -					TOTAL
	Aged 65 or over on 1st visit in 1967	Aged under 65 on first visit in 1967				
		Chronic sick and Tuberculosis	Mentally Disordered	Maternity	Others	
Number of Cases	235	9	-	3	14	271

Smallpox Vaccination

Vaccinations against Smallpox are carried out by the General Practitioners and the following Table sets out the number of children under 15 years of age who were vaccinated during the year.

Table XXIII

Age at date of Vaccination	Primary Vaccinations	Re-Vaccinations
0-12 months...	24	-
1 year.....	168	-
2 - 4 years....	53	1
5 -15 years....	11	18
	256	19

The above figures compare with the figures for 1966 of 245 Primary Vaccinations and 27 Re-Vaccinations.

Diphtheria, Whooping Cough and Tetanus Immunisation.

Immunisation of young children against Diphtheria, Whooping Cough and Tetanus is by means of a triple antigen (a course of three injections giving simultaneous protection against the three diseases). This was carried out at the Infant Welfare Clinics.

The following Tables show the number of children who were during the year, protected against these diseases.

Table XXIV

DISTRICT:	No. of children who received a primary course							Total
	1967	1966	1965	1964	1960-1963	1950-1959	Others	
Urban Districts:								
Bala.....	8	16	1	-	1	-	-	26
Barmouth.....	2	13	1	1	1	-	-	18
Dolgellau.....	9	16	3	-	4	-	-	32
Ffestiniog.....	36	48	-	1	34	-	-	119
Tywyn.....	14	41	7	-	-	-	-	62
Rural Districts:								
Deudraeth.....	17	61	3	3	2	1	-	87
Dolgellau.....	16	35	4	1	3	-	-	59
Edeyrnion.....	14	27	3	1	2	-	-	47
Penllyn.....	3	13	2	-	-	-	-	18
TOTAL:	119	270	24	7	47	1	-	468

Table XXV

DISTRICT:	No. of children who received a re-inforcing dose							
	1967	1966	1965	1964	1960-1963	1950-1959	Others	Total
Urban Districts:								
Bala.....	-	-	2	-	2	-	-	4
Barmouth.....	-	-	1	-	8	-	-	9
Dolgellau.....	-	1	-	-	6	-	-	7
Ffestiniog.....	-	3	-	13	90	6	-	112
Tywyn.....	-	-	1	2	7	-	-	10
Rural Districts:								
Deudraeth.....	-	1	1	2	10	-	-	14
Dolgellau.....	-	-	-	-	19	1	1	21
Edeyrnion.....	-	-	7	3	6	-	-	16
Penllyn.....	-	-	-	-	3	2	-	5
TOTAL.....	-	5	12	20	151	9	1	198

Immunisation by Quadrilin

During the year, production of Quadrilin ceased owing to technical difficulties. Records of 13 children immunised at the end of the previous year were received during the first quarter.

Poliomyelitis Vaccination

Arrangements for vaccination against Poliomyelitis of adults and children continued throughout the year both by the Authority's Medical Officers at clinics held in schools and other premises in the County, and by General Practitioners. The following Table gives details of the number of persons who received protection against Poliomyelitis.

Table XXVI

DISTRICT:	No. of persons who received a course of three injections							
	1967	1966	1965	1964	1960-1963	1950-1959	Others	Total
Urban Districts:								
Bala.....	-	25	1	1	-	-	-	27
Barmouth.....	8	5	1	-	-	-	-	14
Dolgellau.....	10	12	2	1	2	-	-	27
Ffestiniog.....	33	52	1	2	8	-	-	96
Tywyn.....	3	20	5	1	-	-	-	29
Rural Districts:								
Deudraeth.....	17	55	5	6	10	-	-	93
Dolgellau.....	21	30	3	1	2	-	-	57
Edeyrnion.....	9	25	4	6	3	-	-	47
Penllyn.....	-	8	2	-	2	-	-	12
TOTAL.....	101	232	24	18	27	-	-	402

In addition, the following Booster Doses were given :-

Year of Birth	No. given Booster Dose
1967	1
1966	8
1965	5
1964	34
1960-1963	326
1950-1959	46
Others	16
Total	436

Staff

Mr. I. Lloyd Williams, Ambulance Officer, died suddenly on October 25th, 1967. He had held his appointment since June 1955.

Safe Driving

All fourteen of the Council's full-time ambulance drivers gained safe driving awards for the year from the Royal Society for the Prevention of Accidents.

New Vehicles

One new ambulance was delivered during 1967; an Appleyard ambulance body on an Austin J.2 chassis, it is equipped with a Terro-Washington one-man, roll-in ambulance cot and a Klever cot.

Three new ambulances were ordered for delivery during the current financial year, namely:-

One Lomas Junior Ambulance on Austin 250 J.U. Chassis.

One Lomas Junior Ambulance on Austin Gipsy Chassis.

One Appleyard Ambulance on Austin 250 J.U. Chassis.

WORK CARRIED OUT BY THE AMBULANCE SERVICE DURING THE YEAR 1967

STATION:	No. of Ambulances	No. of S/C Vehicles	Full-time Drivers	Part-time Drivers	Stretcher Cases	Sitting Cases	Total Patients	Journeys	Mileage
Dolgellau - Ambulances	4	-	5	-	509	2,629	3,138	856	67,802
S/C Vehicle	-	1	-	-	6	1,336	1,342	398	30,567
Blaenau Ffestiniog Ambulances	3	-	4	-	462	2,590	3,052	1,033	61,136
S/C Vehicle	-	1	-	-	-	2,069	2,069	330	23,734
Penrhyndeudraeth	1	-	1	-	68	1,144	1,212	262	20,710
Corwen	2	-	2	-	85	1,748	1,833	501	28,209
Bala	2	-	2	-	178	1,862	2,040	468	30,141
Barmouth	1	-	-	1	169	1,513	1,682	367	29,896
Tywyn	1	-	-	1	222	2,289	2,511	477	31,661
Total	14	2	14	2	1,699	17,180	18,879	4,692	323,856

HIRED SITTING-CASE CARS

1965			1966			1967		
Patients	Journeys	Mileage	Patients	Journeys	Mileage	Patients	Journeys	Mileage
315	169	8,006	367	163	4,755	751	321	9,940

Total number of patients, journeys and mileage for 1967 by County Council vehicles and hired sitting case cars with comparative figures for 1965 and 1966.

	<u>1965</u>	<u>1966</u>	<u>1967</u>
Total Patients	17,897	20,047	19,630
Total Journeys.....	5,246	5,197	5,013
Total Mileage.....	327,081	326,892	333,805

Patients conveyed to distant hospitals and towns :-

Destination	No. of Patients	Journeys	Mileage	Ambulance Station
Birmingham.....	1	1	274	Dolgellau
Cardiff.....	1	1	288	Dolgellau
Carmarthen.....	7	7	1,319	Dolgellau
Carmarthen.....	1	1	244	Tywyn
Cheltenham.....	1	1	281	Dolgellau
Liverpool.....	114	39	7,133	Dolgellau
Liverpool.....	208	71	12,062	Blaenau Ffestiniog
Liverpool.....	32	10	2,006	Penrhyndeudraeth
Liverpool.....	7	5	684	Corwen
Liverpool.....	32	16	2,205	Bala
Llandrindod Wells.	4	2	367	Dolgellau
Manchester.....	9	7	1,491	Dolgellau
Manchester.....	6	3	659	Blaenau Ffestiniog
Manchester.....	4	2	491	Penrhyndeudraeth
Manchester.....	6	3	416	Corwen
Manchester.....	18	10	1,481	Bala
Port Talbot.....	1	1	306	Dolgellau
Southport.....	2	2	398	Blaenau Ffestiniog
Stafford.....	1	1	237	Dolgellau
Stoke-on-Trent....	1	1	123	Corwen
Stoke-on-Trent....	2	1	193	Blaenau Ffestiniog
Swansea.....	1	1	229	Dolgellau
Warrington.....	2	2	395	Dolgellau
Worcester.....	1	1	244	Dolgellau
	462	189	33,526	

Patients conveyed by rail during the year 1967 :-

3 patients were conveyed by rail :-

Westcliffe on Sea	- 1
Stone-on-Trent	- 1
London	- 1

Patients conveyed by Merioneth Ambulance Service on behalf of other authorities during 1967,

Authority	Stretcher Cases	Sitting Cases	Total Patients	Journeys	Mileage	
					Stretcher Cases	Sitting Cases
Caernarvonshire C.C.	21	-	21	19	914	-
Denbighshire C.C.	5	1	6	4	119	24
Liverpool Ambulance Service		1	1	1		33
Montgomeryshire C.C.		2	2	2		9
Merioneth Education Committee		7	7	4		662
	26	11	37	30	1,033	728

Merioneth patients conveyed by other Authorities during the year 1967.

Caernarvonshire C.C.	-	1	1	1	-	20
Denbighshire C.C.	4	4	8	4	140	27
	4	5	9	5	140	47

Total number of patients removed by County Council vehicles, hired "Sitting-case" cars, train and other Authorities.

	<u>1965</u>	<u>1966</u>	<u>1967</u>
Patients	17,933	20,072	19,679
Journeys	5,276	5,222	5,151
Mileage	328,925	328,102	335,753

General

The service continued to function satisfactorily during the year and the volume of work is continually increasing as more call is made on community resources. The authority recognised the need to expand the domiciliary service to meet the increasing needs and in March the part-time Welfare Assistant was appointed full time Trainee Mental Welfare Officer, and an older experienced man was appointed to his previous post. It is intended that the Trainee Mental Welfare Officer will be seconded for full time social work training in due course. Thus continuing the authority's policy of maintaining, wherever possible, a qualified service.

The Trainee Assistant Supervisor of the Junior Training Centre, who has been seconded by the authority to Cardiff, to study for the Certificate for Teachers of Mentally Handicapped children, was successful in the examinations in July at the end of the first year, and started on her second and final year in September.

Mentally Subnormal

Children

The Junior Training Centre at Barmouth, continued to operate successfully throughout the year and there were no changes in staff. In September, a second classroom was added to the centre, thus enabling the children to be more easily divided into separate groups for teaching and play purposes.

In July, two young children from the Penrhyndeudraeth area, started at the centre and these are conveyed by the transport already running from Blaenau Ffestiniog. It was felt, however, that the number of children now travelling on this transport necessitated an attendant and it was arranged that the Supervisor of the centre should travel daily in this vehicle and act as attendant for these children. In the same month, transport was arranged from the Tywyn area, enabling three children from that area who had become eligible, to attend the centre daily.

As in previous years the Consultant in Subnormality visited the centre to examine the children and to discuss with parents the development and future prospects of their children.

The number of children attending the centre had risen to eleven by the end of the year, and in addition, three Merioneth children were resident in the special children's unit at Eryri Hospital. These children are undergoing special training and assessment and will return home to attend the centre in due course.

Adults

Friendly supervision and support was continued for mentally subnormal adults, most of whom are quite well integrated into the community, many doing simple work on farms. Again the general high level of unemployment made the task of finding suitable sheltered employment for these handicapped people extremely difficult.

In October a pilot scheme for a day centre for subnormal adults was started with the co-operation of the Hospital Board, in an annexe of Llwyn View Hospital. The authority appointed a part-time supervisor and undertook responsibility of travelling and supervision; and the Hospital Board supply the premises and a mid-day meal free of charge. Initially this centre, which is open three days per week, can only accommodate females, and four girls and women who are living at home are attending daily. In addition, six to eight women residents of the hospital who are considered suitable, also attend. It is anticipated that if this initial scheme proves successful, it will be expanded to cater for males and females on a five day week basis.

Some cases of severe subnormality are cared for at home and require extensive support and often utilisation of several branches of the statutory and voluntary social services. In some cases where the need has arisen, it has been possible to arrange short term accommodation in hospital.

Mentally Ill

Referrals of mentally ill people continued to come into the department from a variety of sources, but mainly from hospital psychiatrists, following the patients' discharge from hospital, or attendance at out-patients clinic. These are usually individuals and their families who require case-work help with the emotional and material problems underlying or attendant upon their illness. In many cases of psychiatric illness patients do not require admission to hospital, but can be successfully treated at psychiatric out-patients' clinic. Where there is found to be need for admission the vast majority of patients are admitted informally and only in a very few cases is compulsory admission now found to be necessary.

The problem of finding suitable employment for mentally ill people is again an extremely difficult one in this area, though there is close co-operation from the local offices of the Department of Employment and Productivity and the Group Disablement Resettlement Officer. In some suitable cases the authority have arranged for admission to a Flintshire Hostel where the patient can live-in and go out to work until he or she can be found lodgings.

There was continued close liaison with the Consultant in Subnormality, the North Wales Hospital, Denbigh, the North Wales Child Guidance Service, General Practitioners, and other voluntary Health and Welfare agencies.

Statistics

The following Tables show the number of admissions to Denbigh Hospital, the number of new patients referred to the Health Department together with the source of referral, and the number of visits made to the Mentally Subnormal and Mentally Ill.

(Other visits are visits to various Agencies, Employers, etc.)

Mentally Ill Patients admitted to Hospital under the Mental Health Act 1959 during 1967

	<u>M.</u>	<u>F.</u>	<u>Total</u>
Under Section 5 (Informal)	44	58	102
Under Section 25 (Observation)	-	1	1
Under Section 29 (Emergency observation)	4	8	12
Under Section 26 (Treatment)	2	2	4
Totals:	<u>50</u>	<u>69</u>	<u>119</u>
Patients discharged from Hospital	47	69	116
Patients who died in Hospital	7	4	11

New Patients referred to the Health Department

By General Practitioners	1	5	6
By Hospitals (a) following discharge	5	12	17
(b) following attendance at Out-Patients' Clinic	8	17	25
By Police	1	-	1
By Others	4	8	12
Totals:	<u>19</u>	<u>42</u>	<u>61</u>

Visits made to patients, to relatives and other agencies on their behalf and the number of patients involved

Visited by	MENTALLY ILL			SUBNORMAL			Total Patients	Total Visits
	Home Visit	Other Visit	No. of Patients	Home Visit	Other Visit	No. of Patients		
Chief Mental Welfare Officer	258	136	50	101	63	42	92	558
Mental Welfare Officer	108	30	23	157	39	50	73	334
Total:	366	166	73	168	102	92	165	892

Tuberculosis

There was a slight decrease in the number of cases notified during the year making the total 13, compared with 16 the previous year. However, the total number of cases on the register at the end of the year remains about the same. Where necessary, and on the advice of the Chest Physician, the Local Health Authority will provide tuberculosis patients with extra nourishment. These patients are visited by the Health Visitors and given advice as to contacts and preventive measures which should be taken. The following Table may be of interest in comparing present day figures with those of the previous ten years.

Table XXVII

Year	Population	No. of Notifications of T.B.	Total No. of Deaths from T.B.	T.B. Death Rate per 1,000 population
1958	38,100	46	8	0.21
1959	38,600	47	4	0.10
1960	39,140	39	10	0.25
1961	37,740	35	5	0.13
1962	38,360	26	4	0.10
1963	38,390	19	8	0.20
1964	38,870	28	10	0.25
1965	38,870	28	8	0.21
1966	37,750	16	9	0.24
1967	37,710	13	4	0.11

The Welsh Hospital Board continued to provide a local Mass Radiography Service in the County, and the Unit made regular visits during the year.

Table XXVIII

The following Table shows the number of new cases notified during the year, also the number of deaths from tuberculosis.

DISTRICTS:	NEW CASES				DEATHS			
	Respiratory		Non Respiratory		Respiratory		Non Respiratory	
	M	F	M	F	M	F	M	F
County of Merioneth...	7	4	1	1	3			1
Total Urban Districts.	5	4	—	—	1			1
Total Rural Districts.	2		1	1	2			
Urban Districts:								
Bala.....		1						
Barmouth.....								
Dolgellau.....		1						
Ffestiniog.....	5	1			1			
Tywyn.....		1						1
Rural Districts:								
Deudraeth.....	1				1			
Dolgellau.....	1		1	1	1			
Edeyrnion.....								
Penllyn.....								

Table XXIX

AGE GROUPS:	NEW CASES				DEATHS			
	Respiratory		Non-Respiratory		Respiratory		Non-Respiratory	
	M	F	M	F	M	F	M	F
0-.....	-	-	-	-	-	-	-	-
1-.....	-	-	-	-	-	-	-	-
2-.....	-	-	-	1	-	-	-	-
5-.....	-	-	-	-	-	-	-	-
10-.....	-	-	-	-	-	-	-	-
15-.....	1	-	-	-	-	-	-	-
20-.....	-	-	-	-	-	-	-	-
25-.....	-	1	-	-	-	-	-	-
35-.....	1	-	-	-	-	-	-	-
45-.....	2	1	-	-	-	-	-	-
55-.....	2	2	1	-	1	-	-	-
65-.....	1	-	-	-	2	-	-	1
75-.....	-	-	-	-	-	-	-	-
Total.....	7	4	1	1	3	-	-	1

Table XXX

The following Table shows the number of cases on the register at the end of the year:-

DISTRICT:	Pulmonary		Non-Pulmonary	
	Males	Females	Males	Females
Urban Districts:				
Bala.....	4	1	-	-
Barmouth.....	2	3	1	1
Dolgellau.....	5	9	-	-
Ffestiniog.....	55	17	6	6
Tywyn.....	3	5	-	1
Rural Districts:				
Deudraeth.....	24	10	1	3
Dolgellau.....	19	8	1	3
Edeyrnion.....	9	3	1	-
Penllyn.....	-	-	-	-
TOTAL.....	121	56	10	14
TOTAL 1966.....	122	55	10	13

B.C.G. Vaccination

The B.C.G. Vaccination scheme for the 13 year old age group was continued during the year. Increasing efforts were made to get as many to accept skin testing and vaccination against tuberculosis as possible and this effort was reasonably successful, as 90 more children were skin tested in 1967 than in 1966. The percentage of positive reactors was slightly increased compared with 1966 but it was less than in 1965 and much the same as in 1964. This shows that tuberculosis is not yet defeated and much hard work remains to be done before it is.

The number of children tuberculin tested in school is shown in the Table below:-

Table XXXI

Year	No. skin tested	No. found positive	% Positive Reactors	No. found negative	No. Vaccinated
1964	278	41	14.7	240	207
1965	650	100	15.4	550	246
1966	344	34	10.0	280	278
1967	434	65	14.9	343	343

The Chest Physicians carry out B.C.G. Vaccination of child contacts of tuberculosis patients. 84 children were skin tested by them during the year, of whom 44 proved positive. Of the 40 who proved negative, 37 were successfully vaccinated.

Chiropody Service.

The Council's scheme, which was taken over from the Merioneth Rural Community Council in 1960 continued to function well. At the end of the year, four part-time Chiropodists were employed - the ones in the Northern and Southern parts of the County being directly employed by the County Council, and the Chiropodist for the Eastern part of the County through the agency of the Merioneth Rural Community Council.

The following groups are entitled to take advantage of the service:-

- (a) Old Age Pensioners
- (b) Expectant Mothers
- (c) Physically Handicapped Persons

Domiciliary visits were also paid to certain patients whose medical practitioners certify that chiropody treatment must be provided in the patient's home because they are medically unfit to attend a clinic. This treatment is given at no extra cost to the patient.

Details of the service during the year are given in Table XXXII.

Table XXXII

Number of new Patients registered	Number of treatments given	Number of Domiciliary Visits paid
112	1680	233

Venereal Diseases

A weekly clinic is held at Blaenau Ffestiniog Hospital by a Consultant Venereologist from Bangor, and persons suffering from venereal diseases receive treatment as early as possible.

The total number of new cases treated during 1967 in this clinic was:-

Gonorrhoea	3
Other Conditions.. .. .	6
	<u>9</u>

Blind Persons

The total number of blind persons on the Register at the end of the year was:-

Age distribution	Males	Females
Under 16	1	-
16 - 29	-	1
30 - 49	3	4
50 - 64	13	6
65 - 79	17	20
80 +	10	40
Total:	44	71

Registered Blind and Partially Sighted Persons

Table XXX111

	Cause of Disability			
	Cataract	Glaucoma	Retrolental Fibroplasia	Others
No. of new cases registered during the year :				
(a) No treatment recommended	2	2	-	4
(b) Treatment recommended (Medical, Surgical or Optical)	5	3	-	4

There were 21 deaths during the year.

No cases of ophthalmia neonatorum or retrolental fibroplasia were reported during the year.

FOOD AND DRUGS ACT 1955

The Chief Inspector of Weights and Measures reports the following statistics for the year:-

(a) Compositional Standard

	Samples			Adulterated or not up to standard			Nature of adulteration or irregularity.	Particulars of non-genuine samples.	
	Formal	Inf.	Total	Formal	Inf.	Total		%Fat	%S.N.F
Milk	103	157	260	12	-	12	(1) 2.3% def in S.N.F. (2) 3.5% def in S.N.F. (3) 1.1% ext. water. (4) 2.3% def in S.N.F. (5) 3.3% def in fat. (6) 10.0% def in fat. (7) 21.4% def in fat. (8) 3.3% def in fat. (9) 11.1% def in fat.	3.4 3.8 3.0 3.0 2.9 2.7 2.2 2.9 2.4	8.3 8.2 8.4 8.3 8.7 8.6 8.5 8.9 8.9
Appeal to cow	3	-	3	3	-	3	(10) 3.5% def in S.N.F. (11) 12.5% def in fat. (C.H.I. milk) (12) 6.6% def. in fat.	3.5 3.5 2.8	8.2 8.9 8.9

(b) Biological Standard

No. of samples examined	No. of samples reported positive		Individual Cow Samples
	Tubercle Bacilli	Brucella Abortus	
213	-	3	36

(c) Bacteriological Standard (Milk (Special Designation) Regulations 1963)

Class of Milk	No. of samples tested	Appropriate tests	Number of samples		
			Passed	Failed	Void
Pasteurised	242	Phosphatase Methylene Blue	241 239	1 3	- -
Sterilised	10	Turbidity	10	-	-
Untreated	212	Methylene Blue	203	9	-
Ultra-Heat Treated	1	Colony Count	1	-	-

(d) Antibiotics

No. of samples examined	No. of samples reported Negative	No. of samples showing positive results
114	114	-

Housing for the Elderly

The Council gave grants to the following Authorities to subsidise new accommodation for the elderly in continuation of their previous policy:-

Tywyn U.D.C.	-	12 Bungalows at Maeshyfryd, Brynchrug.
Tywyn U.D.C.	-	2 Bungalows at Maesnewydd, Aberdovey.
Edeyrnion R.D.C.	-	2 Bungalows at Old Smithy Yard, Gwyddelwern.
Deudraeth R.D.C.	-	4 Bungalows at Tylon, Llandecwyn. 4 Bungalows at Maes Mihangel, Ynys. 4 Bungalows at Y Waen, Harlech. 4 Bungalows at Bryn Deiliog, Llanbedr. 4 Bungalows at Brongelli, Gellilydan. 6 Bungalows at Trawsfynydd. 4 Bungalows at Garreg Frech, Llanfrothen. 2 Cottages at Maengwyn, Trawsfynydd.

Rural Water Supplies and Sewerage Schemes

The following schemes were considered and approved by the Council for grant purposes during the year:-

Deudraeth R.D.C.

Harlech Sewerage Extensions - Coleg Harlech Area.
Sewerage Extension to Pant, Penrhyndeudraeth.
Talsarnau Extension.
Llandanwg and Llanfair Sewage Disposal Works Extension.

Dolgellau R.D.C.

Brithdir Sewerage and Sewage Disposal Scheme.

Merioneth Water Board.

Penllyn and Bala Water Scheme - Extension near Glan-yr-Afon.

MYNEGAI

Tudalennau

Aelodau'r Pwyllgor Iechyd	48
Arwynebedd y Sir	52
Atal-heintio a Brechiad.. .. .	74 - 76
Buchfrechu B.C.G.	86
Bwydydd a Drygiau	88
Bywanedigion	54
Camffurfiadau Cynhwynol.. .. .	66
Cancr	61 - 62
Clefydau Heintus	63
Cyd-aelodau o'r Cyngor Sir	51
Cyflenwad Dwr Gwledig a Chynlluniau Carthian	89
Clinigau Cyn-enedigol ac Ol-enedigol	64
Clinigau Cynllunio Teulu	64
Clinigau Lles Babanod	65
Darfodedigaeth	84 a 85
Deillion	87
Dosbarthiad Bwydydd Gwasanaeth Lles.. .. .	67 - 69
Dosbarthiadau Crefft Mam	64
Genedigaethau Anghyfreithlon	55
Gofal Deintiol Mamau a Phlant Ifanc.. .. .	66
Gofal am Famau Di-briod a'i Plant	66
Gwasanaeth Ambiwlans	77 - 80
Gwasanaeth Bydwreigiaeth	70
Gwasanaeth Cymorth Cartref	73
Gwasanaeth Gweinyddu Gartref	72
Gwasanaeth Iechyd Meddwl	81 - 83
Gwasanaeth Triniaeth Traed	86
Gwasanaeth Ymweliadau Iechyd	71
Heintiau Gwenerol	87
Marw-anedigion.. .. .	57
Marwolaethau	58 - 60
Marwolaethau Babanod	56
Poblogaeth y Sir	52 a 53
Rhagymadrodd Swyddog Meddygol y Sir.. .. .	47
Staff yr Adran Iechyd	49 - 51
Tai i'r Henoed.. .. .	89
Ystadegau	52

Adran Iechyd,
Swyddfa'r Sir,
Y Lawnt,
DOLGELLAU.

I : Gadeirydd, Henaduriaid a Chynghorwyr,
Cyngor Sir Feirionnydd.

Mr. Cadeirydd, Boneddigesau a Boneddigion,

Y mae'n anrhydedd gennyf gyflwyno i chwi yr adroddiad am y flwyddyn 1967.

Drwg iawn gennyf gofnodi marwolaeth sydyn Mr. Idris Lloyd Williams, Swyddog Ambiwylans y Sir ar y 25ain Hydref 1967. Bu i Mr. Williams wasanaethu'n ffyddlon a da am ddeuddeg mlynedd. Teimlir ei golled, nid yn unig yn ei waith ond hefyd gan wasanaethau gwirfoddol yn y Sir, ac estynwn ein cydymdeimlad i'w briod a'i blant yn eu profedigaeth.

Unwaith eto 'roedd lleihad (40) yn amcangyfrif y boblogaeth gan y Cofrestydd Cyffredinol.

'Roedd nifer y bywanedigion 20 yn llai nag yn 1966. Cafodd ond 20 o rhain eu geni yn y cartref (18 yn 1966), ond yn ystod y flwyddyn bu i 109 o famau a'u babanod ddod adref o'r ysbyty cyn y degfed dydd wedi'r geni. 'Roedd hyn yn golygu 1,356 o ymweliadau gan y bydwagedd, ag yn wrthgyferbyniad â 963 yn y flwyddyn flaenorol. Mae hyn yn cyd-fynd â'r tuedd cenedlaethol i ryddhad cynnar o'r ysbytai. Cyn i'r rhyddhad yma gael ei amcanu, mae yngynghoriad cyd-rhwng canghennau o'r wasanaeth mamolaeth, i sicrhau nad yw mamau yn cael eu gollwng i amgylchedd anffafriol. Mae cardiau cydweithrediad yn ddefnyddiol iawn yn y cyswilt yma. Agwedd bwysig arall yw cydweithrediad agos ar lefel bersonol, ac yn y cyswilt yma, dylai'r cychwyn tuag at adeiliadu Canolfan Iechyd yn Nhywyn fod yn ddefnyddiol i ddod â'r Awdurdod Lleol a'r gwasanaethau eraill yn nes at eu gilydd.

Yr oedd y marwolaethau ddau yn llai nag yn 1966. Mae yr achosion yn debyg i'r patrwm yn y blynyddoedd cynt, ond 'roedd cynnydd sylweddol yn y nifer yn marw o cancr (72 i 111) yn enwedig o cancr y fron ac hefyd i raddau llai o cancr yr ysgyfaint ar brefant.

Bu ychydig mwy o achosion o'r frech goch nag yn y flwyddyn blaenorol. Nid oedd y sefyllfa ynglŷn ag atal-heintio yn erbyn yr afiechyd wedi ei gadarnhau. Cofnodwyd ychydig o achosion o'r Pâs.

Parhaodd y sefyllfa ynglŷn â'r darfordedigaeth rhywbeth yn debyg; roedd ychydig o leihad yn nifer yr achosion newydd. 'Roedd nifer y marwolaethau y lleiaf am chwe blynedd, ac y gyfartaf a'r lleiaf a gofnodwyd.

Ym Maes Iechyd Meddwl, gwnaed cychwyn tuag at sefydlu Canolfan Hyfforddi Oedolion. Bydd yr angen am hwn yn cynyddu fel y daw y plant sydd yn awr yn mynychu y Canolfan Hyfforddi'r Ifanc i oed gadael. Mae cynnydd yn y gwaith i'w weld yn yr ystadegau. 'Roedd ychwanegiad o 38 i 61 yn yr achosion newydd, ac o 108 i 165 yng nghyfanrif yr achosion, ac aeth cyfanrif yr ymweliadau y fyny o 381 i 892.

Yn y flwyddyn hon cludwyd llai o gleifion nag yn unrhyw flwyddyn er cychwyniad y Gwasanaeth Ambiwylans, a gwnaeth y gwasanaeth llai o siwrneiau nag yn y flwyddyn blaenorol. Gobeithir, os na fydd lleihad yn y ffigyrau, fod gwastadrwydd wedi ei gyrraedd.

Mae y gofyn ar y Gwasanaeth Cymorth Cartref wedi cynyddu yn ystod y flwyddyn o 197 deuluoedd i 235; y mwyafrif yn henoed.

Dymunaf ddiolch i aelodau y Cyngor Sir, ac yn arbennig i aelodau y Pwyllgor Iechyd am eu cefnogaeth a'u hanogaeth. 'Rwyf yn ddiolchgar i'r Meddygon Teulu, Adranau eraill y Cyngor Sir, Gweithwyr Gwirfoddol, ac aelodau yr Adran Iechyd am eu cydweithrediad parod. Yn arbennig hoffwn fynegi fy niolchgarwch i Dr. Hugh Francis, Swyddog Meddygol Cynorthwyol y Sir, a Miss Eirianwy Roberts, Prif Swyddog Gweinyddol, am eu rhan yn cyfiethu yr adroddiad hwn.

Yr wyf,

Eich ufudd was,

IFAN RICHARDS,

Rhagfyr 1968.

Swyddog Meddygol y Sir.

Cadeirydd: Henadur Lewis Williams.

Is-Gadeirydd: Henadur E. Cadvan Jones.

Cadeirydd ac Is-Gadeirydd y Cyngor Sir.

Henaduriaid:

R. O. Griffith.

T. E. Jenkins, O.B.E..

E. Cadvan Jones.

I. Pierce Jones.

J. Arthur Williams.

Lewis Williams.

Cynghorwyr:

F. Webber Davies.

G. R. Davies.

O. Wynn Edwards.

Mrs. Gwyneth Evans.

W. T. Evans.

R. P. Lloyd Griffith.

John Guest.

J. Llewelyn Jones.

Dr. J. H. Marshall Lloyd.

Emyr W. Price.

Miss Annie Roberts.

R. H. Roberts.

H.V.W. Robinson, M.B.E.,

W. R. Webb.

E. Annwyl Williams.

Cynrychioli y Meddygon Lleol.

Dr. R. W. Edwards, Tynycoed, Dolgellau.

IS-BWYLLGORAU Y PWYLLGOR IECHYD.

(i) Pwyllgor Gofal.

Henaduriaid:

R. O. Griffith.

Lewis Williams

E. Cadvan Jones.

Cynghorwyr:

Mrs. Gwyneth Evans.

W. T. Evans.

R. P. Lloyd Griffith.

E. W. Price.

Miss Annie Roberts.

H.V.W. Robinson, M.B.E.

Aelodau Cyfethol:

Dr. R. W. Edwards.

Dr. E. Clifford Jones (Arbenigwr yr Ysgyfaint).

Dr. Emlyn Owen (Arbenigwr yr Ysgyfaint).

Dr. G. O. Thomas (Arbenigwr yr Ysgyfaint).

(ii) Pwyllgor Cymorth Cartref a Gweinyddesau.

Aelodau y Pwyllgor Gofal ag eithrio Arbenigwyr yr Ysgyfaint.

(iii) Pwyllgor Iechyd Meddwl.

Aelodau y Pwyllgor Gofal ag eithrio Arbenigwyr yr Ysgyfaint.

(iv) Pwyllgor Ambiwlans.

Henaduriaid:

T. E. Jenkins, O.B.E.

Lewis Williams

E. Cadvan Jones.

Cynghorwyr:

John Guest.

W. R. Webb.

Swyddog Meddygol y Sir a Phrif Swyddog Meddygol Ysgolion:	Ifan F.W.Richards, M.R.C.S., L.R.C.P., D.P.H.
Swyddog Meddygol y Cyngorau Dosbarth a Swyddog Meddygol Cynorthwyol y Sir:	Hugh Francis, M.B., Ch.B., D.P.H.
Swyddog Meddygol Cynorthwyol y Sir a Swyddog Meddygol yr Ysgolion:	Watcyn R.Williams, B.Sc., M.B., B.Ch., D.T.M.&H., D.P.H.
Prif Ddeintydd yr Ysgolion:	E. Clwydwyn Jones, L.D.S.
Deintydd yr Ysgolion:	W. B. Wolfe, L.D.S.
Prif Swyddog Lles Meddwl:	H. J. Devey, M.S.M.W.O., C.S.W.
Swyddog Lles Meddwl dan hyfforddiant:	Brian C. M. Jones.
Swyddog Ambiwlans:	Idris Ll.Williams (Marw Hydref).
Canolfan Hyfforddi'r Ifanc:	
Arolygydd:	Miss Valerie Davies.
Arolygydd Cynorthwyol:	Mrs. Margaret Owen.
Swyddogion Lles Meddwl (Rhan-amser):	Ieuan Ll.Roberts, Llefenni, Arran Road, Dolgellau. (Ffôn.Dolgellau 329).
	T.P.Jones, Reliance House, Corwen. (Ffôn.Corwen 2455).
	Elwyn Edwards, Post Office, Bala. (Ffôn.Bala 317).

YMGYNHORWYR

Ophthalmig:	G.L.Harper, M.R.C.S., L.R.C.P., D.O. G.C. Laszlo, M.D., L.R.C.P., L.R.C.S. L.R.F.P.S., D.O. T.Evans-Jones, M.R.C.S., L.R.C.P., D.O.M.S.
Ymgynghorwr y glust, trwyn a'r gwddf:	R.Barracough, M.B.E., T.D., M.B., Ch.B., D.L.O. Eirion Jones, F.R.C.S.
Orthopaedig:	Rowland Hughes, F.R.C.S.
Obstetrigwyr:	O.Vaughan Jones, M.D., F.R.C.S., F.R.C.O.G. J.Gardiner Wigley, F.R.C.S.
Paediatrydd:	Gwyn R.Griffith, M.D., F.R.C.P., D.P.H. D.C.H.
Arbenigwyr yr Ysgyfaint:	G. O. Thomas, M.D. J. Glyn Jones, M.D., E. Clifford Jones, M.B., B.S., M.R.C.S.
Arbenigwr ar afiechydon gwenerol:	H.Vernon Williams, M.R.C.S., L.R.C.P.
Iechyd Meddwl:	
Arolygydd Meddygol Ysbyty Gogledd Cymru, Dinbych:	T.Gwynne Williams, M.D. (Lond), D.P.M.
Seiciatrydd:	D.Alun Jones, M.D. B.Sc., D.P.M.
Ymgynghorwr mewn Is-normaledd:	M.Craft, M.D., M.R.C.P.E., D.P.M.
Prif Weithiwr Cymdeithasol Seiciatrig:	M.R.Olsen, A.A.P.S.W.

Swyddog Arolygu Gweinyddesau:	Mrs. Eleanor Owen, M.B.E., S.R.N., S.C.M., Q.S., H.V.
Dirprwy Swyddog Arolygu Gweinyddesau:	Miss. M. Wynne Evans, S.R.N., S.C.M., Q.S., H.V.
Gweinyddes yr Ysgolion:	Miss Olwen Gittins.

Gweinyddes Ardal/Bydwraig/Ymwelydd Iechyd (gwaith cyfunedig):

Miss. M. E. Davies	Dyffryn Ardudwy.
Miss Eluned Griffiths.	Corris.
Mrs. Enid Evans	Dinas Mawddwy.
Miss Gwen Morgan Jones	Bala.
Mrs. Mair W. Evans	Abermaw.
Miss A. M. Lloyd.. .. .	Aberdyfi.
Miss Joan G. Roberts.. .. .	Harlech.
Miss A. J. Hughes	Penrhyndeudraeth.

Gweinyddes Ardal/Bydwraig (gwaith cyfunedig):

Mrs. M. E. Jones.. .. .	Blaenau Ffestiniog.
Miss. A. Fielding.. .. .	Blaenau Ffestiniog.
Miss F. A. Catherwood	Tywyn.
Mrs. M. Roberts	Dolgellau.
Miss Glenys Jones	Cymorth (llawn-amser).
Mrs. C. Downes	Corwen.
Mrs. M. E. Jones.. .. .	Corwen.
Mrs. Gwen Davies.. .. .	Fairbourne.
Mrs. Iona Jones	Cymorth (llawn-amser).

Ymwelwyr Iechyd Llawn Amser:

Miss M. P. Griffith	Blaenau Ffestiniog.
Miss Megan Jones.. .. .	Corwen.
Mrs. C. A. Jones.. .. .	Tywyn.
Miss Joan Nicholson	Dolgellau.
Mrs. Glenys Evans	Ffestiniog.

Gweinyddes Ardal:

Miss Gwyneth Edwards.. .. .	Cymorth (Llawn-amser).
Mrs. Menai Williams	Trawsfynydd.

Ymgeisydd dan hyfforddiant:

Mrs. M. P. Denovan	Hyfforddiant Bydwreigiaeth.
----------------------------	-----------------------------

Prif Swyddog Gweinyddol:	Miss E. Eirianwy Roberts.
Gweithwyr Ysgrifennyddol:	Mrs. Mair Davies. Miss M. Elwen P. Evans. Mrs. Menna Reed. Miss M. Lynne Roberts. Miss Ann M. G. Kelly. Hugh Thomas (Penodwyd Ebrill). R. Caerwyn Hughes. Griffith Griffiths.
Cynorthwyyr Llawfeddygaeth ddeintiol:	Miss Eira Parker. Miss Marian Roberts.

CYD-AELODAU O'R CYNGOR SIR

Clerc y Cyngor Sir:	D. W. Jones-Williams, M.C., LL.B.
Pensaer y Sir:	Norman Jones, L.R.I.B.A.
Trysorydd y Sir:	A. A. Hemphill, F.A.C.C.A.
Swyddog Lles y Sir:	Emyr Davies.
Prif Arolygwr Pwysau a Mesurau:	R. T. Edwards, F.I.W.M.A.
Swyddog Plant:	Mrs. A. Humphrey Jones.

GWYBODAETH CYFFREDINOL

Arwynebedd y Sir (Mewn aceri) 422,372.

Poblogaeth y Sir
(Amcan-gyfrif ganol y flwyddyn 1967). 37,710.

DETHOLIAD O YSTADEGAU BYWYD

	<u>CYFAN.</u>	<u>G.</u>	<u>B.</u>
<u>BYW ANEDIGION</u>	524	269	255
Cyfradd Geni yn ôl y fil o amcan-gyfrif y boblogaeth			13.89
Cyfradd Geni Cymru a Lloegr			17.2
<u>BYW ANEDIGION ANGHYFREITHLON</u>	34	21	13
Cyfradd yn ôl y cant o'r Byw Anedigion			6.49
<u>MARW ANEDIGION</u>	10	6	4
Cyfradd yn ôl y fil o'r Byw Anedigion a'r Marw-Anedigion			18.72
Cyfradd Marw-Anedigion - Cymru a Lloegr			14.8
<u>CYFANSWM Y BYW ANEDIG A MARW ANEDIG</u>	534	275	259
<u>MARWOLAETHAU BABANOD</u> (Marwolaethau o dan flwydd oed). ..	6	3	3
Babanod Cyfreithlon	6	3	3
Babanod Anghyfreithlon	-	-	-
Cyfradd marwolaethau babanod yn ôl y fil o'r babanod cyfreithlon.. .. .			12.24
Cyfradd marwolaethau babanod yn ôl y fil o'r babanod anghyfreithlon			-
Cyfradd marwolaethau babanod yn ôl y fil o'r byw anedigion			11.45
Cyfradd marwolaethau babanod Cymru a Lloegr ..			18.3
Cyfradd marwolaethau babanod Cymru			18.0
<u>MARWOLAETHAU BABANOD DAN BEDAIR WYTHNOS OED</u>	5	3	2
Cyfradd marwolaethau babanod dan bedair wythnos oed yn ôl y fil o'r byw anedigion			9.54
Cyfradd marwolaethau dan bedair wythnos oed Cymru a Lloegr			12.5
<u>MARWOLAETHAU BABANOD O DAN WYTHNOS OED</u>	3	2	1
Cyfradd marwolaethau babanod o dan wythnos oed yn ôl y fil o'r bywanedigion.. .. .			5.72
<u>MARWOLAETHAU AM-ENEDIGOL</u> (Cyfanswm Marw Anedig a Marwolaethau Babanod o dan wythnos oed)	13	8	5
Cyfradd marwolaethau am-enedigol yn ôl y fil o'r Byw a Marw Anedig			24.34
<u>MARWOLAETHAU MAMOLAETH</u> (Yn cynnwys erthyliad)	-	-	-
Cyfradd Marwolaethau Mamolaeth yn ôl y fil o'r Byw a Marw Anedigion.			-

Tabl 1

Yn rhoddi y boblogaeth (amcangyfrif) ganol y flwyddyn 1967, a'r boblogaeth yn ôl Cyfrifiad 1961, gwerth trethadwy, a chynnyrch cyfradd y geiniog.

DOSBARTH	Boblogaeth (amcangyfrif) gan y Cofrestrydd Cyffredinol 1967	Poblogaeth yn ôl Cyfrifiad 1961	Gwerth Trethadwy ar y 1.4.68	Amcangyfrif cynnyrch cyfradd y geiniog 1.4.68
Sir Feirionnydd.....	37,710	38,093	£ 1,223,678	£ 4,754
Cyfanrif Dosbarthiadau Dinesig.....	17,020	16,713	546,619	2,094
Cyfanrif Dosbarthiadau Gwledig.....	20,690	21,380	677,059	2,660
Dosbarthiadau Dinesig:				
Bala.....	1,530	1,603	50,664	189
Abermaw.....	2,270	2,348	68,605	257
Dolgellau.....	2,620	2,267	70,491	267
Ffestiniog.....	6,370	6,677	239,981	934
Tywyn.....	4,230	3,818	116,878	447
Dosbarthiadau Gwledig:				
Deudraeth.....	7,030	7,610	355,940	1,426
Dolgellau.....	7,060	7,064	178,887	701
Edeirnion.....	3,910	3,919	77,511	287
Penllyn.....	2,690	2,787	64,721	246

POBLOGAETH

Tabl 11

Dengys y Tabl canlynol boblogaeth y Sir am y blynnyddoedd 1963-67

DOSBARTH	1963	1964	1965	1966	1967
Sir Feirionnydd.....	38,390	38,870	38,270	37,750	37,710
Cyfanrif Dosbarthiadau Dinesig.....	16,890	17,070	17,000	17,040	17,020
Cyfanrif Dosbarthiadau Gwledig.....	21,500	21,800	21,270	20,710	20,690
Dosbarthiadau Dinesig:					
Bala.....	1,640	1,640	1,530	1,520	1,530
Abermaw.....	2,200	2,270	2,270	2,270	2,270
Dolgellau.....	2,460	2,490	2,550	2,620	2,620
Ffestiniog.....	6,660	6,560	6,480	6,450	6,370
Tywyn.....	3,930	4,110	4,170	4,180	4,230
Dosbarthiadau Gwledig:					
Deudraeth.....	7,060	7,410	7,170	7,090	7,030
Dolgellau.....	7,740	7,660	7,440	6,990	7,060
Edeirnion.....	3,920	3,960	3,940	3,910	3,910
Penllyn.....	2,780	2,770	2,720	2,720	2,690

Table 111

DOSBARTH	Cyfanrif y Genedigaethau a Gofrestrwyd	Cyfanrif y Genedig- aethau a Hysbyswyd	GENEDIGAETHAU YN Y CARTREF				Cyfanrif	Genedig- aethau mewn sef- ylliadau yn y Sir.
			Meddyg heb ei sicrhau		Meddyg wedi ei sicrhau			
			Y Meddyg yn bresennol adeg geni y plentyn	Y Meddyg ddim yn bresennol adeg geni y plentyn	Y Meddyg yn bresennol adeg geni y plentyn	Y Meddyg ddim yn bresennol adeg geni y plentyn		
SIR FELRIOMFYDD.....	524	165	1	5	6	8	20	145
Cyfanrif Dosbarthiadau Dinesig.....	246	98	1	2	1	3	7	145
Cyfanrif Dosbarthiadau Gwledig.....	278	67	-	3	5	5	13	-
Dosbarthiadau Dinesig								
Bala.....	23	6	-	-	1	3	4	-
Abermaw.....	30	12	-	1	-	-	1	21
Dolgellau.....	30	25	-	-	-	-	-	61
Mestliniog.....	29	5	1	1	-	-	2	2
Tryn.....	64	50	-	-	-	-	-	61
Dosbarthiadau Gwledig								
Deudraeth.....	95	19	-	2	3	2	7	-
Dolgellau.....	90	39	-	-	-	-	-	-
Mleirion.....	71	5	-	-	2	3	5	-
Feullyn.....	22	4	-	1	-	-	1	-

Tabl IV

Yn rhoddi nifer y genedigaethau a chyfradd geni yn ôl y fil o'r boblogaeth yn ystod y deg mlynedd diwethaf:-

Blwyddyn	Nifer y genedigaethau a gofrestrwyd	Cyfradd Geni	Cyfradd Geni Cymru a Lloegr
1958	533	13.99	16.4
1959	572	14.82	16.5
1960	590	15.07	17.1
1961	617	16.34	17.4
1962	627	16.34	18.0
1963	633	16.49	18.2
1964	620	15.95	18.4
1965	545	14.24	18.1
1966	544	14.41	17.7
1967	524	13.89	17.2

GENEDIGAETHAU ANGHYFREITHLON

Tabl V

Yn rhoddi manylion am y genedigaethau anghyfreithlon yn y gwahanol Ddosbarthiadau yn y Sir.

DOSBARTH:	Nifer y genedigaethau a gofrestrwyd			Cyfradd Geni yn ôl y fil o boblogaeth	Genedigaethau Anghyfreithlon	
	Gwryw	Benyw	Cyfanrif		Nifer	Yn ôl y cant o'r Byw Aneidigion
Sir Feirionnydd.....	269	255	524	13.89	34	6.50
Cyfanrif Dosbarthiadau						
Dinesig.....	118	128	246	14.45	17	6.91
Cyfanrif Dosbarthiadau						
Gwledig.....	151	127	278	13.43	17	6.11
Dosbarthiadau Dinesig						
Bala.....	10	13	23	15.03	1	4.35
Abermaw.....	13	17	30	13.22	2	6.66
Dolgellau.....	12	18	30	11.45	2	6.66
Ffestiniog.....	53	46	99	15.54	8	8.08
Tywyn.....	30	34	64	15.13	4	6.25
Dosbarthiadau Gwledig						
Deudraeth.....	49	46	95	13.51	5	5.26
Dolgellau.....	47	43	90	12.75	5	5.55
Edeirnion.....	42	29	71	18.16	6	8.45
Penllyn.....	13	9	22	8.18	1	4.54

MARWOLAETHAU BABANOD

Yn ystod y flwyddyn cofnodwyd chwe marwolaeth baban yn rhoddi cyfradd o 11.45 yn ôl y fil o'r byw anedigion.

Rhoddi'r Tabl VI nifer o farwolaethau babanod o dan flwydd oed yn y gwahanol ddosbarthiadau ynghyd â chyfradd yn ôl y fil o'r byw anedigion.

Tabl VI

DOSBARTH	Marwolaethau Babanod o dan wythnos oed		Marwolaethau Babanod o dan bedair wythnos oed.		Marwolaethau Babanod o dan flwydd oed		Cyfradd marwolaethau babanod yn ôl y fil o'r byw anedigion
	G.	B.	G.	B.	G.	B.	
Sir Feirionnydd.....	2	1	3	2	3	3	11.45
Cyfanrif Dosbarthiadau Dinesig.....	1	1	2	1	2	2	16.26
Cyfanrif Dosbarthiadau Gwledig.....	1	-	1	1	1	1	7.19
Dosbarthiadau Dinesig							
Bala.....	-	-	-	-	-	-	-
Abermaw.....	-	-	-	-	-	-	-
Dolgellau.....	-	-	-	-	-	1	33.33
Ffestiniog.....	-	1	-	1	-	1	10.10
Tywyn.....	1	-	2	-	2	-	31.25
Dosbarthiadau Gwledig							
Deudraeth.....	-	-	-	-	-	-	-
Dolgellau.....	-	-	-	1	-	1	11.11
Edeirnion.....	1	-	1	-	1	-	14.08
Penllyn.....	-	-	-	-	-	-	-

Tabl VII

Yn rhoddi achosion marwolaethau babanod o dan flwydd oed.

	Marwolaethau Babanod o dan wythnos oed		Marwolaethau Babanod o dan bedair wythnos oed		Marwolaethau Babanod o dan flwydd oed	
	G	B	G	B	G	B
Bronceitus.....	-	-	-	-	-	-
Llid yr Ysgyfaint.....	-	-	-	-	-	-
Llid yr Ystumog.....	-	-	1	-	1	-
Camffurfiadau cynhwynol	-	-	-	1	-	1
Annghymigedd.....	-	-	-	-	-	-
Achosion eraill wedi eu diffinio neu o ddifiniad aneglur.....	-	-	2	1	2	2
Damweiniau eraill.....	-	-	-	-	-	-
CYFANRIF.....	-	-	3	2	3	3

Yn dangos y marw anedigion a gofrestrwyd ac a hysbyswyd ynghŷd â chyfradd y marw anedigion.

DOSBARTH	Nifer y Marw Anedigion	Cyfradd Marw Anedigion	
		yn ôl y fil o'r boblogaeth	yn ôl y fil o'r Genedig- aethau Byw a Marw Anedig
Sir Feirionnydd.....	10	0.26	18.72
Cyfanrif Dosbarthiadau Dinesig.....	6	0.35	23.81
Cyfanrif Dosbarthiadau Gwledig.....	4	0.19	14.08
Dosbarthiadau Dinesig			
Bala.....	-	-	-
Abermaw.....	-	-	-
Dolgellau.....	-	-	-
Ffestiniog.....	3	0.47	29.41
Tywyn.....	3	0.71	44.78
Dosbarthiadau Gwledig			
Deudraeth.....	-	-	-
Dolgellau.....	4	0.56	42.55
Edeirmion.....	-	-	-
Penllyn.....	-	-	-

MARWOLAETHAU

Tabl 1X

Yn rhoddi cyfanrif y marwolaethau.

	Pob Oed	0 dan 1	1 -	5 -	15 -	25 -	35 -	45 -	55 -	65 -	75+
Gwryw...	267	3	1	2	2	3	3	23	45	77	108
Benyw...	295	3	1	2	3	2	7	10	34	76	157
Cyfanrif	562	6	2	4	5	5	10	33	79	153	265

Tabl X

Yn dangos cyfanrif y marwolaethau ynghyd â chyfradd yn ôl o fil o'r boblogaeth.

DOSBARTH	Cyfanrif y Marwolaethau		Cyfradd yn ôl y fil o'r boblogaeth
	G	B	
Sir Feirionnydd.....	267	295	14.90
Cyfranrif Dosbarthiadau Dinesig.....	114	138	14.81
Cyfanrif Dosbarthiadau Gwledig.....	153	157	14.93
Dosbarthiadau Dinesig			
Bala.....	11	13	15.69
Abermaw.....	15	19	14.98
Dolgellau.....	18	18	13.74
Ffestiniog.....	43	53	15.07
Tywyn.....	27	35	14.66
Dosbarthiadau Gwledig			
Deudraeth.....	56	59	16.56
Dolgellau.....	53	59	15.86
Edeirnion.....	37	24	15.60
Penllyn.....	7	15	8.18

Cyfradd marwolaethau Cymru a Lloegr - 11.2 (Ffigwr heb fod yn derfynol).

Tabl XI

ACHOSION MARVOLLETHAU	DOSBARTHIAU DINESIG								DOSBARTHIAU GWLEDIG								CYFANRIF Y SIR		
	D. D. CALA.		D. D. ABERIAR.		D. D. DOLGELLAU		D. D. FRESTINIOG		D. D. TYWYN		DEUDRAETH		D. G. DOLGELLAU		EDEIRNION			PETILLIN	
	G.	B.	G.	B.	G.	B.	G.	B.	G.	B.	G.	B.	G.	B.	G.	B.		G.	B.
1. Darfodedigaeth yr ysgyfaint.	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	3	
2. Darfodedigaeth arall.....	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
3. Siffilis.....	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
4. Difftheria	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
5. Y Pâs.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
6. Llid yr Breithell.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
7. Poliomyelitis.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
8. Trech Coch.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	
9. Clefydau heintus a parasitig eraill.....	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
10. Cornwyd llidiog yr ystumog..	-	1	-	1	1	2	-	3	-	1	-	2	1	1	1	-	-	16	
11. Cornwydau llidiog yr ysgyfaint a'r brefant.....	-	-	2	-	2	-	2	-	4	1	1	2	3	-	1	-	-	21	
12. Cornwyd llidiog y fron.....	-	2	-	2	-	-	-	3	-	-	-	1	-	1	-	-	2	16	
13. Cornwyd llidiog y groth.....	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	
14. Cornwydau llidiog eraill.....	1	1	1	1	1	2	5	5	1	7	4	5	5	3	4	1	1	56	
15. Clefydau y gwaed.....	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	3	
16. Clefyd siwgr.....	-	-	-	-	-	1	-	1	1	1	-	2	-	-	-	-	-	6	
17. Anafau llestriog y gyfundref nerfau.....	2	2	1	3	3	4	5	11	4	9	4	11	10	5	7	1	1	86	
18. Afiechyd rhedweli y galon..	1	2	5	1	7	3	5	7	8	2	21	4	15	9	5	-	2	98	

19. Gorbwys gyda chlefyd y galon.....	-	-	1	-	-	1	-	3	2	-	-	2	-	-	-	-	6
20. Clefydau eraill y galon.....	3	2	5	4	2	2	1	3	10	6	11	2	2	2	2	2	66
21. Clefydau cylchredol eraill.	-	-	-	-	-	-	1	1	4	1	-	1	-	1	1	21	
22. Anwydwt.....	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
23. Llid yr Ysgyfaint.....	2	-	2	-	-	1	1	1	-	1	1	2	2	1	1	16	
24. Bronceitis.....	-	2	-	2	-	-	7	-	2	2	2	1	-	-	-	22	
25. Clefydau eraill y gyfundrefn anadlol.....	-	-	-	-	-	-	1	-	3	2	-	2	-	-	-	10	
26. Briw yr ystumog a dechrau y perferddyn bach.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
27. Llid yr ystumog y coluddion a Rhyddni.....	-	-	-	-	-	-	2	1	2	-	-	-	-	-	-	8	
28. Neffritis a neffrosis.....	1	-	-	-	1	-	1	1	1	-	1	-	-	-	-	8	
29. Gordyfiant chwaren wrth enau'r bledren	-	-	-	-	1	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	6	
30. Beichiogrwydd, esgor, erthyliaid.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
31. Camffurfiad cynhwynol.....	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2	
32. Achosion eraill wedi eu diffinio neu o ddiffiniad aneglur.....	-	1	1	-	-	-	2	4	3	7	4	9	8	4	1	2	
33. Damweiniau wedi ei hachosi gan foduron.....	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	1	1	7	
34. Pob damwain arall.....	-	-	1	-	-	-	-	1	1	1	1	1	2	1	1	15	
35. Hunanladdiad.....	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	3	
36. Llofruddiaeth a gweithredoedd rhyfel.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	

CANCER

Tabl X11

DOSBARTH	Cyfanrif y Marwolaethau	Cyfradd marw- olaethau yn ôl y fil o'r bob- logaeth 1967	Cyfradd Marwolaethau yn ôl y fil o'r boblogaeth yn y blynnyddoedd				
			1962	1963	1964	1965	1966
Sir Feirionnydd.....	111	2.94	2.13	2.21	2.31	1.85	1.91
Cyfanrif Dosbarthiadau Dinesig.....	53	3.11	2.13	2.37	2.64	2.12	1.99
Cyfanrif Dosbarthiadau Gwledig.....	58	2.80	2.13	2.09	2.06	1.64	1.83
Dosbarthiadau Dinesig							
Bala.....	5	3.27	3.10	2.44	3.05	4.57	1.97
Abermaw.....	7	3.08	2.28	3.64	3.96	1.76	3.08
Dolgellau.....	8	3.05	2.43	2.03	3.21	1.57	1.53
Ffestiniog.....	19	2.98	1.49	2.55	1.98	1.85	1.86
Tywyn.....	14	3.31	2.58	1.53	2.43	2.16	1.91
Dosbarthiadau Gwledig							
Deudraeth.....	15	2.13	2.69	1.98	2.43	2.23	1.55
Dolgellau.....	24	3.40	2.20	1.55	1.96	2.15	2.14
Edeirnion.....	15	3.84	1.01	3.80	2.02	0.76	2.56
Penllyn.....	4	1.49	2.14	1.80	1.44	-	0.73

Tabl X111

Yn rhoddi lleoliad y Cancr ar nifer (gwryw a benyw) a fufarw yn y Sir yn ystod y flwyddyn.

DOSBARTH	Cancr y Grôth		Cancr y Ystumog		Cancr y Fron		Cancr yr Ysgyfaint ar Brefant.		Cancr o rannau eraill y corff		Cyfanrif	
	G	B	G	B	G	B	G	B	G	B	G	B
Sir Feirionnydd.....	-	2	3	13	-	16	17	4	22	34	42	69
Cyfanrif Dosbarthiadau Dinesig.....	-	1	1	8	-	7	10	1	9	16	20	33
Cyfanrif Dosbarthiadau Gwledig.....	-	1	2	5	-	9	7	3	13	18	22	36
Dosbarthiadau Dinesig												
Bala.....	-	-	-	1	-	2	-	-	1	1	1	4
Abermaw.....	-	-	-	1	-	2	2	-	1	1	3	4
Dolgellau.....	-	-	1	2	-	-	2	-	1	2	4	4
Ffestiniog.....	-	1	-	3	-	3	2	-	5	5	7	12
Tywyn.....	-	-	-	1	-	-	4	1	1	7	5	9
Dosbarthiadau Gwledig												
Deudraeth.....	-	-	-	2	-	1	1	2	4	5	5	10
Dolgellau.....	-	-	1	2	-	5	3	-	5	8	9	15
Edeirnion.....	-	1	1	1	-	1	3	1	3	4	7	8
Penllyn.....	-	-	-	-	-	2	-	-	1	1	1	3

Tabl XIV

Yn rhoddi nifer y marwolaethau o Cancr ar gyfradd yn ôl y fil o'r boblogaeth yn ystod y deg mlynedd diwethaf.

Blwyddyn	Cyfanrif y Marwolaethau	Cyfradd yn ôl y fil o'r boblogaeth.
1958	107	2.81
1959	83	2.15
1960	88	2.22
1961	99	2.62
1962	82	2.13
1963	85	2.21
1964	90	2.31
1965	71	1.85
1966	72	1.91
1967	111	2.94

CLEFYDAU HEINTUS

Dengys y Tabl canlynol nifer yr achosion o glefydau heintus a hysbyswyd yn ystod y flwyddyn.

Tabl XV

DOSBARTH	Y Dwymyn Goch	Difftheria	Y Pâs	Y Frech Goch	Twymyn Esgor	Llid yr Ysgyfaint	Tân Iddwf
Sir Feirionnydd.....	-	-	25	264	-	1	-
Cyfanrif Dosbarthiadau Dinesig.....	-	-	8	164	-	-	-
Cyfanrif Dosbarthiadau Gwledig.....	-	-	17	100	-	1	-
Dosbarthiadau Dinesig							
Bala.....	-	-	1	49	-	-	-
Abermaw.....	-	-	4	53	-	-	-
Dolgellau.....	-	-	-	-	-	-	-
Ffestiniog.....	-	-	3	40	-	-	-
Tywyn.....	-	-	-	22	-	-	-
Dosbarthiadau Gwledig							
Deudraeth.....	-	-	1	13	-	1	-
Dolgellau.....	-	-	16	36	-	-	-
Edeirnion.....	-	-	-	3	-	-	-
Penllyn.....	-	-	-	48	-	-	-

Clinigau Cyn-enedigol ac Ol-enedigol

Cynhelir y clinigau hyn mewn pedwar canolfan yn y Sir, a bydd Ymgynghorwr yn bresennol trwy drefniant gyda'r Bwrdd Ysbytai Cymreig. Bydd clinigau yn cael eu cynnal yn:-

Blaenau Ffestiniog Bod dydd Llun.
 Dolgellau Y dydd Llun cyntaf ar trydydd yn y mis.
 Tywyn Y dydd Gwener cyntaf ar trydydd yn y mis.
 Ac hefyd - Y dydd Mercher olaf yn y mis.
 Bala Yr ail ddydd Mercher yn y mis.

Gwelir fanylion ynglŷn â'r clinigau hyn yn Nhabl XVI.

Tabl XVI

Clinigau	Nifer a gynhaliwyd	Nifer y cleifion yn bresennol am y tro cyntaf a welwyd	Cyfanrif y rhai a fu yn bresennol
Blaenau Ffestiniog	48	141	829
Dolgellau	23	157	430
Tywyn	35	102	195
Bala	10	2	11
Cyfanrif:	116	402	1465

Dosbarthiadau Crefft Mam

Cynhelir dosbarthiadau Crefft Mam ym Mlaenau Ffestiniog bob wythnos, ac fe ofelir am rhain gan yr Ymwelydd Iechyd. Y mae y dosbarthiadau hyn yn boblogaidd iawn ac yn ystod y flwyddyn fe wnaeth 30 o aelodau 180 o ymweliadau.

Hefyd y mae Clwb i Famau wedi ei ddechrau yn ystod y flwyddyn yng Nghorwen, ac y mae hwn yn cyfarfod bob mis, ac fe fesurir ei boblogrwydd gan y ffaith fod 15 - 20 o famau yn mynychu bob cyfarfod.

Clinigau Cynllunio Teulu

Deil y Gymdeithas Cynllunio Teulu i gynnal clinigau ym Mlaenau Ffestiniog a Dolgellau, ac y mae'r Cyngor Sir yn rhoddi ystafelloedd, am ddim, i'r clinig ym Mlaenau Ffestiniog. Fe roddi'r cyfraniad ariannol gan y Cyngor Sir bob blwyddyn i'r ddau glinig yma. Yn ystod y flwyddyn, fe roddwyd ar ddeall y byddai angen datblygu y gwasanaeth yma, ac fe gyfarfu â Gymdeithas Cynllunio Teulu i drafod y ffordd oreu i fabwysiadu hyn.

Cynhelir y clinigau yn:-

Ysbyty Dolgellau Yr ail ddydd Mercher ar pedwerydd ddydd Llun yn y mis o 2 - 4 o'r gloch.

Clinig Isallt, Blaenau Ffestiniog Y dydd Mawrth cyntaf ar trydydd yn y mis o 6 - 7 o'r gloch.

Yr ail ar pedwerydd ddydd Mercher yn y mis o 2 - 3 o'r gloch.

Clinigau Lles Babanod

Yr oedd pedwar-ar-ddeg o Glinigau Lles Babanod yn y Sir, a chynhaliwyd 238 sesiynau yn y clinigau hyn yn ystod y flwyddyn. Bydd yr Ymarferwyr Meddygol Lleol yn gweithredu fel Swyddogion Meddygol yn y clinigau hyn ag eithro Abergynolwyn, lle y bydd y Swyddog Meddygol Cynorthwyol yn gwasanaethu. Parhaodd y nifer a fynychodd Glinigau Lles Babanod yn y Sir yn uchel, a bu 1092 o blant yn bresennol yn y clinigau yn ystod y flwyddyn. Dengys nifer y plant a fynychodd bob clinig yn Nhabl XVll.

Tabl XVll

Lleoliad	Nifer y plant a fynychodd am y tro cyntaf yn ystod y flwyddyn			Cyfanrif y plant a fu yn bresennol
	Wedi ei geni yn 1967	Wedi ei geni yn 1966	Wedi ei geni yn 1962-65	
Aberdyfi.....	11	7	11	29
Abergynolwyn.....	4	3	7	14
Bala.....	33	42	4	79
Abermaw.....	25	19	26	70
Corris.....	10	14	21	45
Corwen.....	29	30	48	107
Dolgellau.....	43	52	68	163
Dyffryn Ardudwy.....	14	12	26	52
Blaenau Ffestiniog....	70	64	75	209
Llan Ffestiniog.....	10	19	10	39
Harlech.....	19	33	25	77
Penrhyndeudraeth.....	21	24	28	73
Tywyn.....	27	27	28	82
Trawsfynydd.....	15	19	19	53
Cyfanrif.....	331	365	396	1092

Rhoddi'r fanylion isod ynglyn ar Swyddogion Meddygol a wasanaethodd yn y Clinigau Lles Babanod yn ystod y flwyddyn:-

Abergynolwyn	..	..	..	..	..	..	..	Dr. H. Francis
Aberdyfi	..	..	..	..	..	..	..	Dr. T. Tibbott Davies
Bala	..	..	..	..	..	..	..	Dr. Ian Roberts
Abermaw	..	..	..	..	..	..	..	Dr. Merfyn Jones
Corris..	..	..	..	..	..	..	..	Dr. H. C. Pierce
Corwen..	..	..	..	..	..	..	..	Dr. D. G. Roberts
Dolgellau	..	..	..	..	..	..	..	Dr. H. D. Owen
Dyffryn Ardudwy	..	..	..	..	..	..	..	Dr. Merfyn Jones
Blaenau Ffestiniog..	..	..	..	..	..	..	..	Dr. D. M. Maxwell
Harlech.	..	..	..	..	..	..	..	Dr. W. B. Dennehy
Llan Ffestiniog.	..	..	..	..	..	..	..	Dr. D. M. Evans
Penrhyndeudraeth	..	..	..	..	..	..	..	Dr. O. M. Pritchard
Tywyn	..	..	..	..	..	..	..	Dr. G. Kenneth Davies
Trawsfynydd.	..	..	..	..	..	..	..	Dr. I. W. Griffith

Camffurfiadau Cynhwynol

Mae rhaid i'r Cyngor Sir gyflwyno adroddiad bob mis i'r Cofrestrydd Cyffredinol yn rhoddi manylion am gamffurfiadau cynhwynol mewn genedigaethau byw a marw anedig a sylwyd mewn babanod newydd ei geni. Daw y wybodaeth i'r Awdurdod Iechyd Lleol oadi wrth Gynghorwyr Ysbytai, Meddygon Lleol neu Fydwragedd.

Gofal am Famau Dibriod a'i plant

Daw yr Ymwelwyr Iechyd, Gweinyddesau Ardal a Bydwragedd a mamau dibriod i fy sylw, a gwneir trefniadau i'r fam gael ei derbyn i Bersham Hall. Wrecsam - cartref i Famau Dibriod. Os yw y plentyn i gael ei fabwysiadu, cynghorir y fam i fynd i gysylltiad ag Ysgrifennydd Cyngor Lles Moesol Esgobaeth Bangor sydd wedi ei chofrestru yn Gymdeithas Fabwysiadu. Wedyn daw y plentyn o dan ofal y Swyddog Plant, a chyflwynir adroddiad yn reolaidd gan yr Ymwelydd Iechyd. Derbyniwyd tair o famau dibriod i Bersham Hall yn ystod y flwyddyn.

Y cyfradd geni anghyfreithlon yn y Sir yn 1967 oedd 63.67 yn ôl y fil o'r byw a marw anedigion.

Gofal Deintiol Mamau a Phlant Ifanc

Ychydig iawn o famau babanod a gwragedd beichiog sydd yn gwneud defnydd o'r Gwasanaeth Deintyddol. Mae hen ddywediad yn Saesneg "For every child a tooth". Efallai fod peth gwir yn hyn. Beth bynnag, mae angen gofal arbennig ar ddannedd yn ystod beichiogrwydd, a gwell yw cael triniaeth yn fuan. Yn anffodus, mae angen tynnu danned llawer o blant o dan oed ysgol sydd yn dod i'r clinig am driniaeth. Dylai plant rhwng $2\frac{1}{2}$ - 3 oed gael eu dannedd wedi eu harchwilio yn reolaidd. Disgwylir cael Clinig Teithiol Deintyddol a bydd hyn yn welliant yn y gwasanaeth yma.

Dosbarthiad Bwydydd Gwasanaeth Lles

Dosbarthir Bwydydd Gwasanaeth Lles (Llaeth Sych Gwladol, Oel Iau Cod, Sudd Oren a Tabledi Fitamin A a D) yn y Clinigau Lles a mewn canolfannau eraill yn y Sir. Gwneir y gwaith hyn gan Weithwyr Gwirfoddol ac y mae y cymorth yma yn cael ei werthfawrogi yn fawr iawn.

Dengys y Tabl canlynol cyfanrif y Bwydydd Lles a ddosbarthwyd yn ystod y flwyddyn, ynghyd a ffigyrau y flwyddyn flaenorol.

Tabl XVlll

	Llaeth Sych Gwladol	Oel Iau Cod	Tabledi Fitamin A a D	Sudd Oren
	(Tiniau)	(Boteli)	(Pacedi)	(Boteli)
1966	6,642	505	335	5,268
1967	5,542	507	390	5,883

Yn niwedd y flwyddyn, yr oedd 25 o ganolfannau yn dosbarthu Bwydydd Lles (7 Prif Canolfan a 18 is-ganolfannau). Gwelir yn Nhabl XLX faint of fwyd gafodd ei werthu yn ystod y flwyddyn yn y gwahanol ardaloedd.

Tabl XLX

Ardaloedd	Llaeth Sych Gwladol	Oel Iau Cod	Tabledi Fitamin A a D	Sudd Oren
Dolgellau.....	1171	120	92	1312
Penrhyndeudraeth....	908	63	40	1105
Bala.....	-	43	26	363
Blaenau Ffestiniog..	1543	93	128	695
Abermaw.....	1345	101	30	1077
Tywyn.....	375	39	49	808
Corwen.....	200	48	25	523
Cyfanswm.....	5542	507	390	5883

Rhoddi'r enwau a chyfeiriadau y rhai oedd yn dosbarthu Bwydydd Lles ar y 31ain Rhagfyr, 1967 yn y rhestr ganlynol:-

Canolfan	Enw a chyfeiriad y Dosbarthwr	Lle ag Amser y Gwerthiant
<u>Ardal Dolgellau.</u> Adran Iechyd	Swyddfa'r Sir, Dolgellau.	Yn y Swyddfa, Bob dydd.

Canolfan	Enw a chyfeiriad y Dosbarthwr	Lle ag Amser y Gwerthiant
<u>Ardal Dolgellau (parhau)</u>		
Dinas Mawddwy	Mrs. H. Williams, Hyfrydle.	Yn Hyfrydle, bob dydd.
Corris	Mrs. Williams, Chusan.	Yr 'Institute' - dydd Mercher cyntaf yn y mis.
Fairbourne	Mrs. N. G. Evans, 22, Beach Road.	Yn 22, Beach Road, bob dydd.
Llwyngwrl	Mrs. Baden Jones, Tegfan.	Yn Tegfan, bob dydd.
Arthog	Miss M. Williams, Llythyrdy.	Yn y Llythyrdy, bob dydd.
Abergynolwyn	Mrs. G. Jones, Pandy Cottage.	Yn Neuadd y Pentref - y dydd Gwener olaf ym mhob mis.
Trawsfynydd	Mrs. K. O'Brian, Ty Gwyn	Yn y Siop, bob dydd.
<u>Ardal Penrhyndeudraeth.</u>		
Penrhyndeudraeth	Mrs. Jones, Gwynedd Chemist.	Yn y Siop, bob dydd.
Penrhyndeudraeth - C.Ll.B.	Mrs. M. Williams, Gwynant, 4, Minffordd Road.	Yn Neuadd yr Eglwys - bob yn ail ddydd Mawrth yn y mis.
Harlech	Miss J. G. Roberts, Ceinion.	Yn y Llyfrgell - dydd Llun cyntaf ar trydydd ym mhob mis.
<u>Ardal Bala.</u>		
Bala	Mrs. G. Williams, Awelon.	Clinig Hafan - bob dydd Iau.
Llandderfel	Mrs. M. O. Jones, Maesrhuddallt.	Yn Neuadd yr Eglwys - bob yn ail ddydd Mawrth.
<u>Ardal Blaenau Ffestiniog.</u>		
Blaenau Ffestiniog	Mrs. M. Roberts, Maesgarnedd.	Clinig Isallt - bob dydd Mawrth a dydd Gwener.
Llan Ffestiniog	Mrs. L. C. Pritchard, Y Bryn, Belle Vue.	Yn 'Y Bryn', bob dydd.
<u>Ardal Abermaw.</u>		
Abermaw	Mrs. Hughes, Green Hill.	Yn Swyddfa'r Cyngor, bob dydd.
Abermaw - C.Ll.B.	Mrs. M. Jones, 1, Epworth Tce.	Festri Capel Park Road - bob yn ail ddydd Iau.
Dyffryn Ardudwy	Mr. Foxwell, Botwnog Stores.	Yn y Siop, bob dydd.
Llanbedr	Mr. Ross, Wenallt Stores.	Yn y Siop, bob dydd.
<u>Ardal Tywyn.</u>		
Tywyn	Swyddfa'r Cyngor.	Yn y Swyddfa, bob dydd.
Aberdyfi	Mrs. Gladwin, 12, Penhelig Tce.	Yn Neuadd yr Eglwys - Trydydd ddydd Mawrth ym mhob mis.

Canolfan	Enw a chyfeiriad y Dosbarthwr	Lle ag Amser y Gwerthiant
<u>Ardal Corwen.</u>		
Corwen	Miss Megan Jones, Llawrcilan, Llandrillo.	Clinig Glaslwyn - dydd Iau cyntaf yn y mis.
Llandrillo	Mrs. Roberts, The Stores.	Yn y Siop, bob dydd.
Cynwyd	Mr. Pierce, The Stores.	Yn y Siop, bob dydd.
Gwyddelwern	Mrs. B. Roberts, Station House.	Yn 'Station House' bob dydd.

Yn y mwyafrif o Glinigau Lles Babanod sydd yn y Sir, mae hefyd fathau arbennig o fwyd babi ar werth i reini sydd wedi eu cynghori i roddi bwydydd fel hyn i'w babanod. Gwerthi'r y bwydydd yma mewn pacau arbennig am bris gostyngol, ac ychwanegir swm bach i gyfarfod y costau gweinyddol.

BYDWREIGIAETH

Cafodd y gwaith bydwreigiaeth ei wneud gan un-deg-wyth o Weinyddesau Ardal/Bydwragedd yn ystod y flwyddyn. Ganwyd ugain o fabanod yn y cartref yn ystod y flwyddyn; cynnydd o ddau ar y flwyddyn flaenorol.

Bu i 351 o enedigaethau ysbytai neu gartrefi mamolaeth gael eu danfon adref cyn y degfed dydd ar ôl y geni, a gwasanaethodd y Gweinyddesau Ardal/Bydwragedd arnynt yn cynnwys 1,356 o ymweliadau.

Aeth y Gweinyddesau Ardal/Bydwragedd gyda 97 o achosion yn yr ambiwlans i Ysbytai neu Gartrefi Mamolaeth. Dosbarthwyd 43 o ddarpariaethau mamolaeth i Fydwragedd yn ystod y flwyddyn. Defnyddir rhain pan fydd genedigaethau yn y cartref, ac i rai achosion eraill sydd wedi dod adref o Gartrefi Mamolaeth cyn y degfed dydd ar ôl y geni.

Yn ystod y flwyddyn, bu pedair Bydwraig ar Gwrs Ychwanegol wedi ei cymeradwyo gan y Fwrdd Canol y Bydwragedd a'i drefnu gan y Coleg Brenhinol y Bydwrageth.

Tabl XX

Nifer y genedigaethau yn y cartref lle y bu y Fydwraig yn gweini o dan drefniadau y Gwasanaeth Iechyd Gwladol		
Y meddyg ddim wedi ei sicrhau	Y meddyg wedi ei sicrhau	Cyfanrif
6	14	20

Gwelir nifer y genedigaethau yn y cartref ymhob dosbarth yn Nhabl 111.

Cariwyd allan dyletswyddau Ymwelydd Iechyd gan bump o Ymwelwyr Iechyd llawn-amser a un-ar-ddeg o Weinyddesau Ardal/Bydwagedd/Ymwelwyr Iechyd yn cynnwys 12,858 o ymweliadau cartref yn ystod y flwyddyn.

Cynhaliwyd Addysg Crefft Mam a dosbarthiadau ymddiddan yng Nghlinigau'r Cyngor Sir. Mae Hyfforddiant Llaesu yn cynnryd lle mewn un o glinigau'r Cyngor Sir, a gobeithir ymestyn hyn i Glinigau eraill. Gwneir llawer iawn o'r dysgu yn unigol yn y clinigau a'r cartrefi.

Yn ystod y flwyddyn dechreuwyd tri chlwb i Famau a Gwragedd Ifanc, ac y maent yn profi yn llwyddiannus iawn. Rhoddwyd sgysrsiau ar lawer agwedd o'r Gwasanaethau Iechyd a Lles.

Y mae'r Ymwelwyr Iechyd yn cydweithredu ar Clinigau Cynllunio Teulu, yn cyfeirio achosion addas ac yn cario allan ymweliadau ychwanegol pan mae'r angen.

Bu Miss M.Wynne Evans, Dirprwy Swyddog Arolygu Gweinyddesau, mewn Cynhadledd Blynnyddol ynglŷn â Lles Mamau a Babanod yn ystod y flwyddyn. Mae ymweld, a rhoi cyngor i rai dros 60ain oed yn ran helaeth o waith yr Ymwelwyr Iechyd. Mae cardiau arbennig i gofnodi yr ymweliadau hyn ar gael. Pwysleisir y rhan yma o waith yr Ymwelwyr Iechyd yn fwy o hyd, fel mae ymweliadau i deuluoedd a phlant mewn perygl.

Tabl XXI

ARDAL:	Plant wedi eu geni yn 1967	Plant Wedi eu geni yn 1966	Plant wedi eu geni yn 1962-65
Aberdyfi.....	10	14	37
Bala.....	57	17	70
Abermaw.....	46	38	108
Bl.Ffestiniog.....	84	91	282
Corris.....	10	11	37
Corwen.....	71	56	286
Dinas Mawddwy.....	13	9	20
Dolgellau.....	50	75	213
Dyffryn Ardudwy.....	30	17	64
Ffestiniog a Thrawsfynydd.....	50	52	241
Harlech.....	40	31	78
Penrhyndeudraeth.....	33	42	112
Tywyn.....	90	109	268
Cyfanrif.....	584	562	1816

Achosion eraill a welwyd gan yr Ymwelwyr Iechyd, a'r nifer o ymweliadau.

	<u>Achosion</u>	<u>Ymweliadau</u>
Personau dros 65 oed.....	230	1100
Personau yn dioddef oddiwrth anhwylder meddwl.....	12	28
Personau wedi ei rhyddhau o ysbyty	23	81
Ymholiadau ynglŷn â marwolaethau babanod.....	7	8
Ymholiadau ynglŷn â babanod cynamserol.....	27	149
Plant 'Mewn Perygl'.....	38	212
Cymorthesau Cartref.....	49	459
Teuluoedd mewn perygl.....	13	73
Eraill.....	57	109
Cyfanrif.....	<u>456</u>	<u>2219</u>

Ffenylcetonwria

Mae'r Ymwelwyr Iechyd yn ymgymryd â'r gwaith arferol o archwilio am Ffenylcetonwria. Mae'r afiechyd yma yn effeithio ar ymennydd babanod ifanc iawn, ac os na chaiff sylw, mae'n rhoddi annormalaeth meddyliol tost. Ni ddarganfuwyd un achos yn ystod y flwyddyn.

GWEINYDDU GARTREF

Cariwyd y gwaith yma allan gan un-ar-hugain o Weinyddesau, naw yn gwneud gwaith cyfunedig o Weinyddu Gartref, Bydwreigiaeth a Ymweliadau Iechyd. Cariodd naw y gwaith cyfunedig o Weinyddu Gartref a Bydwreigiaeth.

Yr oedd dwy yn gwneud y gwaith o Weinyddu Gartref yn unig, yn cael ei cynorthwyo gan un oedd wedi ei chyflogi rhan-amser.

Cynnwys y Staff y rhai sydd yn gymwys fel a ganlyn:-

S.R.N., S.C.M., Q.N., H.V.Cert.	6
S.R.N., S.C.M., Q.N., Hyfforddiant H.V. yn unig.. . . .	2
S.R.N., S.C.M., Q.N., ...	5
S.R.N., S.C.M., ...	3
S.R.N., ...	2
S.E.N., S.C.M., ...	2
S.E.N., S.C.M., (Rhan-amser)	1

Gwasanaethwyd ar 1627 o achosion yn cynnwys 36,227 o ymweliadau.

Bu i un Weinyddes gwblhau ei hyfforddiant mewn bydwreigiaeth yn llwyddiannus yn ystod y flwyddyn, ac y mae i ymgymryd â hyfforddiant Gweinyddes Ardal. Trefnwyd sgysrsiau ar faterion professiynol mewn cysylltiad â Choleg Brenhinol y Gweinyddesau. Hefyd trefnwyd dau Bwyllgor i'r Staff. Mae y darpariaethau a roddir er cysur y cleifion, ac i hwyluso gwaith y Gweinyddesau yn dal i ddatblygu.

Rhoddi'r Tabl XX11 y ffigyrau am Weinyddu Gartref yn y gwahanol ddosbarthiadau.

Tabl XX11

DOSBARTH:	Nifer yr achosion a gafodd wasan-aeth yn y flwyddyn	Nifer y achosion oedd o dan 5 oed pan yn cael yr ymweliad cyntaf yn 1967	Nifer yr achosion oedd dros 65 oed pan yn cael yr ymweliad cyntaf yn 1967
Aberdyfi.....	59	1	27
Bala.....	92	4	42
Abermaw.....	89	3	65
Blaenau Ffestiniog.....	315	15	78
Corris.....	71	5	14
Corwen.....	174	12	65
Dinas Mawddwy.....	99	1	48
Dolgellau.....	117	-	54
Dyffryn Ardudwy.....	118	17	57
Celynin.....	108	6	39
Ffestiniog a Trawsfynydd.	138	16	60
Harlech.....	88	4	30
Penrhyndeudraeth.....	101	3	44
Tywyn.....	46	2	35
Cyfanrif.....	1615	89	658
Cyfanrif 1966.....	1828	129	836

Fel yn y blynyddoedd blaenorol mae Gwasanaeth Cymorth Cartref o dan reolaeth y Swyddog ar Dirprwy Swyddog Arolygu Gweinyddesau, yn gweithredu fel Trefnwyr Cymorth Cartref yn cael ei cynorthwyo yn achlysurol gan yr Ymwelwyr Iechyd ar Gweinyddesau Ardal/Bydwragedd, gyda chymorth gweinyddol gan y Gweithwyr Ysgrifennyddol. Mae y Cymorthesau Cartref wedi gwneud gwaith gwerthfawr yn ystod y flwyddyn.

Bu cynnydd sylweddol yn nifer y rhai oedd yn cael Cymorth yn ystod y flwyddyn, ac yr oedd y mwyafrif o'r achosion a gynorthwywyd dros 65ain oed. Gweithio rhan-amser mae y Cymorthesau Cartref ac mae hyn yn golygu llawer o waith cyflogi, trefnu ac arolygu. Er trwm y gwaith, mae y gwasanaeth yn werthfawr gan ei bod yn rhoddi cymorth i rhai sydd angen, gan fod llawer yn medru mwynhau cysur eu cartref, gan fod y derbynnywyr yn ddiolchgar. O safbwynt y Swyddogion a'r Staff, mae boddlonrwydd y gwaith yn wobwr.

Bu peth anhawster i gyflogi gweithwyr mewn rhai ardaloedd yn ystod tymor yr haf, ond mae pob ymdrech yn cael ei wneud i sicrhau nad oedd gwir galedi yn digwydd. Mewn ychydig achosion yr oedd anhawster yn codi oblegid personoliaeth yr ymgeisydd.

Gorchfygwyd problem trafndiaeth trwy heirio ceir neu roi caniatad i'r Cymorthesau Cartref ddefnyddio eu ceir eu hunain pan fydd hyn yn hollol angenrheidiol.

Mae mater o hyfforddiant tra mewn gwasanaeth ar hyn o bryd o dan sylw gan yr Adran Addysg.

Yn ystod y flwyddyn bu Miss M.W.Evans, Dirprwy Swyddog Cymorth Cartref yn bresennol mewn Cwrs Ychwanegol i Drefnwyr Cymorth Cartref.

Mae nifer a dosbarth yr achosion a gafodd Gymorth Gartref yn ystod y flwyddyn yn y Tabl canlynol:-

	Cymorth Cartref i gartrefi personau -					Cyfanrif
	65 oed neu trosodd ar yr ymweliad cyntaf yn 1967	0 dan 65 oed ar yr ymweliad cyntaf yn 1967				
		Salwch Parhaol a darfodedigaeth	Anhwylderau meddwl	Mamolaeth	Eraill	
Nifer o achosion	235	9	-	3	14	271

Brechiad rhag y Frech Wen

Y Meddygon Lleol sydd yn Brechiadu rhag y Frech Wen, ac fe ddengys y Tabl canlynol nifer y plant o dan 15 oed a gafodd frechiad yn ystod y flwyddyn.

Tabl XXIII

Oedran ar ddydd y Brechiad	Brechiadau Cyntaf	Ad-frechiadau
0-12 mis.....	24	-
1blwydd.....	168	-
2 - 4blwydd.....	53	1
5 -15oed.....	11	18
	256	19

Mae y ffigyrau uchod yn cymharu gyda ffigyrau 1966 o 245 Brechiadau Cyntaf a 27 o Ad-frechiadau.

Imiwniad rhag y Difftheria, Y Pâs a Tetanws.

Mae Imiwnio babanod rhag Difftheria, Y Pâs a Tetanws trwy gyfrwng pigiad triphlyg (cwrs o dri phigiad yn rhoddi diogelwch cyfamserol rhag y tri afiechyd). Gwnaed y gwaith yma yn y Clinigau Lles Babanod.

Dengys y Tablau canlynol nifer y plant a gafodd eu diogelu rhag yr afiechydon hyn yn ystod y flwyddyn.

Tabl XXIV

DOSBARTH:	Nifer y plant a gafodd y cwrs cyntaf							
	1967	1966	1965	1964	1960-1963	1950-1959	Eraill	Cyfanrif
Dosbarthiadau Dinesig:								
Bala.....	8	16	1	-	1	-	-	26
Abermaw.....	2	13	1	1	1	-	-	18
Dolgellau.....	9	16	3	-	4	-	-	32
Ffestiniog.....	36	48	-	1	34	-	-	119
Tywyn.....	14	41	7	-	-	-	-	62
Dosbarthiadau Gwledig:								
Deudraeth.....	17	61	3	3	2	1	-	87
Dolgellau.....	16	35	4	1	3	-	-	59
Edeirnion.....	14	27	3	1	2	-	-	47
Penllyn.....	3	13	2	-	-	-	-	18
CYFANRIF:	119	270	24	7	47	1	-	468

DOSBARTH:	Nifer y plant a gafodd eu hail imiwnio							
	1967	1966	1965	1964	1960-1963	1950-1959	Eraill	Cyfanrif
Dosbarthiadau Dinesig:								
Bala.....	-	-	2	-	2	-	-	4
Abermaw.....	-	-	1	-	8	-	-	9
Dolgellau.....	-	1	-	-	6	-	-	7
Ffestiniog.....	-	3	-	13	90	6	-	112
Tywyn.....	-	-	1	2	7	-	-	10
Dosbarthiadau Gwledig:								
Deudraeth.....	-	1	1	2	10	-	-	14
Dolgellau.....	-	-	-	-	19	1	1	21
Edeirnion.....	-	-	7	3	6	-	-	16
Penllyn.....	-	-	-	-	3	2	-	5
CYFANRIF.....	-	5	12	20	151	9	1	198

Imiwniad gyda Cwadrilin

Yn ystod y flwyddyn, gorffennwyd cynhyrchu Cwadrilin oherwydd anawsterau technegol. Derbyniwyd manylion ynglŷn â 13 o blant a gafodd eu himiwnio yn niwedd y flwyddyn flaenorol yn ystod y cwarter cyntaf.

Imiwnio rhag Parlys y Plant.

Daliwyd i gario allan yn ystod y flwyddyn y trefniadau o imiwnio plant ag oedolion rhag Parlys y Plant gan Swyddogion Meddygol yr Awdurdod mewn clinigau a gynhaliwyd mewn ysgolion ac adeiladau eraill yn y Sir, a chan Feddygon Lleol. Rhoddi'r manylion yn y Tabl canlynol o nifer y personau a gafodd eu diogelu rhag y Parlys.

Tabl XXVI

DOSBARTH:	Nifer o bersonau a gafodd gwrs o dair chwistrelliad							
	1967	1966	1965	1964	1960-1963	1950-1959	Eraill	Cyfanrif
Dosbarthiadau Dinesig:								
Bala.....	-	25	1	1	-	-	-	27
Abermaw.....	8	5	1	-	-	-	-	14
Dolgellau.....	10	12	2	1	2	-	-	27
Ffestiniog.....	33	52	1	2	8	-	-	96
Tywyn.....	3	20	5	1	-	-	-	29
Dosbarthiadau Gwledig:								
Deudraeth.....	17	55	5	6	10	-	-	93
Dolgellau.....	21	30	3	1	2	-	-	57
Edeirnion.....	9	25	4	6	3	-	-	47
Penllyn.....	-	8	2	-	2	-	-	12
CYFANRIF.....	101	232	24	18	27	-	-	402

Yn ychwanegol, rhoddwyd y nifer canlynol o chwistrellau cyfnerthol:-

Blwyddyn Geni	Nifer gafodd chwistrellau cyfnerthol
1967	1
1966	8
1965	5
1964	34
1960-1963	326
1950-1959	46
Eraill	16
Cyfanrif	436

Staff

Bu farw Mr. I. Lloyd Williams, Swyddog Ambiwylans yn sydyn ar Hydref 25ain, 1967. Bu yn y swydd er Mehefin, 1955.

Gyrrwyr Gofalus

Derbyniodd pob un o'r pedwar-ar-ddeg gyrrwr ambiwlans llawn-amser y wobwr am yrrwyr gofalus am y flwyddyn oddi wrth y Gymdeithas Frenhinol i Rwystro Damweiniau.

Cerbydau Newydd

Prynwyd un Ambiwylans newydd yn y flwyddyn 1967; corff Ambiwylans Appleyard ar "Chassis Austin J.2", mae yn cynnwys cot Ambiwylans Terro-Washington a cot Klever.

Rhoddwyd archeb am dair Ambiwylans yn 1967 i gael ei drosglwyddo yn y flwyddyn ariannol hon:-

Un Ambiwylans "Lomas Junior" ar "Chassis Austin 250 J.U".

Un Ambiwylans "Lomas Junior" ar "Chassis Austin Gipsy".

Un Ambiwylans "Appleyard" ar "Chassis Austin 250 J.U".

GORSAF	Cyfanrif y Cerbydau	Gerbydau Eistedd	Gyrrwyr Llaw- Amser	Gyrrwyr Rhan- Amser	Achosion Streetsier	Achosion Eistedd	Cyfanrif Achosion	Siwrneiau	Milltiroedd
Dolgellau - Ambiwlans	4	-	5	-	509	2,629	3,138	856	67,802
Cerbyd Eistedd...	-	1	-	-	6	1,336	1,342	398	30,567
Blaenau Ffestiniog Ambiwlans	3	-	4	-	462	2,590	3,052	1,033	61,136
Cerbyd Eistedd...	-	1	-	-	-	2,069	2,069	330	23,734
Penrhyndeudraeth.	1	-	1	-	68	1,144	1,212	262	20,710
Corwen	2	-	2	-	85	1,748	1,833	501	28,209
Bala	2	-	2	-	178	1,862	2,040	468	30,141
Abermaw	1	-	-	1	169	1,513	1,682	367	29,896
Tywyn	1	-	-	1	222	2,289	2,511	477	31,661
Cyfanrif	14	2	14	2	1,699	17,180	18,879	4,692	323,856

CERBYDAU EISTEDD WEDI EU CYFLOGI

1965			1966			1967		
Achosion	Siwrneiau	Milltiroedd	Achosion	Siwrneiau	Milltiroedd	Achosion	Siwrneiau	Milltiroedd
315	169	8,006	367	163	4,755	751	321	9,940

Cyfanrif yr achosion, siwrneiau a milltiroedd yn ystod 1967 a wnaed gan gerbydau y Cyngor Sir a Cherbydau Eistedd wedi eu cyflogi, ynghyd â ffigyrau cymharol am 1965 a 1966.

	1965	1966	1967
Cyfanrif Achosion.....	17,897	20,047	19,630
Cyfanrif Siwrneiau.....	5,246	5,197	5,013
Cyfanrif Milltiroedd.....	327,081	326,892	333,805

Cleifion a gludwyd i ysbytai a threfydd pell : -

Cyrchfan	Nifer yr Achosion	Siwrneiau	Milltiroedd	Gorsaf Ambiwylans
Birmingham.....	1	1	274	Dolgellau
Caerdydd.....	1	1	288	Dolgellau
Caerfyrddin.....	7	7	1,319	Dolgellau
Caerfyrddin.....	1	1	244	Tywyn
Cheltenham.....	1	1	281	Dolgellau
Lerpwl.....	114	39	7,133	Dolgellau
Lerpwl.....	208	71	12,062	Blaenau Ffestiniog
Lerpwl... ..	32	10	2,006	Penrhyndeudraeth
Lerpwl.....	7	5	684	Corwen
Lerpwl.....	32	16	2,205	Bala
Llandrindod Wells.	4	2	367	Dolgellau
Manceinion.....	9	7	1,491	Dolgellau
Manceinion.....	6	3	659	Blaenau Ffestiniog
Manceinion.....	4	2	491	Penrhyndeudraeth
Manceinion.....	6	3	416	Corwen
Manceinion.....	18	10	1,481	Bala
Port Talbot.....	1	1	306	Dolgellau
Southport.....	2	2	398	Blaenau Ffestiniog
Stafford.....	1	1	237	Dolgellau
Stoke-on-Trent....	1	1	123	Corwen
Stoke-on-Trent....	2	1	193	Blaenau Ffestiniog
Abertawe.....	1	1	229	Dolgellau
Warrington.....	2	2	395	Dolgellau
Caerwrangon.....	1	1	244	Dolgellau
	462	189	33,526	

Achosion a gludwyd gyda'r tren yn ystod 1967 :-

Cludwyd 3 achos gyda tren : -

Westcliffe on Sea	- 1
Stoke-on-Trent	- 1
Llundain	- 1

Achosion a gludwyd gan Wasanaeth Ambiwylans Meirionnydd ar ran awdurdodau eraill yn ystod 1967.

Awdurdod	Achosion Stretsier	Achosion Eistedd	Cyfanrif Achosion	Siwrneiau	Milltiroedd	
					Stretsier	Eistedd
Cyngor Sir Gaernarfon.....	21	-	21	19	914	-
Cyngor Sir Ddinbych.....	5	1	6	4	119	24
Gwasanaeth Ambiwylans Lerpwl.....	-	1	1	1	-	33
Cyngor Sir Drefaldwyn.....	-	2	2	2	-	9
Pwyllgor Addysg Meirion.....	-	7	7	4	-	662
	26	11	37	30	1,033	728

Achosion o Sir Feirionnydd a gludwyd gan Awdurdodau eraill yn ystod 1967.

Cyngor Sir Gaernarfon.....	-	1	1	1	-	20
Cyngor Sir Ddinbych.....	4	4	8	4	140	27
	4	5	9	5	140	47

Cyfanrif yr achosion a gludwyd gan gerbydau y Cyngor Sir, cerbydau eistedd wedi eu cyflogi, tren ac awdurdodau eraill.

	<u>1965</u>	<u>1966</u>	<u>1967</u>
Achosion.....	17,933	20,072	19,679
Siwrneiau.....	5,276	5,222	5,151
Milltiroedd.....	328,925	328,102	335,753

Cyffredinol

Gweithredodd y gwasanaeth yn foddhaol yn ystod y flwyddyn, ac y mae'r gwaith yn parhau i gynyddu tra mae mwy o alw ar adnoddau cymdeithasol. 'Roedd yr Awdurdod yn gweld fod angen ehangu y gwasanaeth o ymweld ar cleifion yn eu cartrefi, ac ym mis Mawrth penodwyd y Cynorthwywr Lles rhan-amser yn Swyddog Lles Meddwl llawn-amser dan hyfforddiant, ac fe apwyntiwyd un ychwanegol i lenwi yr hen swydd. Gobeithir anfon y Swyddog Lles Meddwl ar gwrs i Weithwyr Cymdeithasol llawn-amser ac felly barhau ymlaen gyda pholisi'r Cyngor Sir o gadw gwasanaeth teilwng.

Bu Arolygwr Cynorthwyol Canolfan Hyfforddi'r Ifanc, a gafodd ei chefnogi gan yr Awdurdod iastudio yng Nghaerdydd am y tystysgrif i Athrawon Plant dan Anfantais Meddwl, yn llwyddiannus yn ei haroliadau yng Nghorffennaf ar ddiwedd ei blwyddyn gyntaf, ac fe cychwynodd ar ei hail flwyddyn yn mis Medi.

Personau Is-Normal Eu Meddyliau

Plant

Yn ystod y flwyddyn gweithredodd y Ganolfan Hyfforddi'r Ifanc yn Abermaw yn llwyddiannus, ac ni bu newid yn y staff. Ym mis Medi, ychwanegwyd ystafell arall i'r Ganolfan, ac felly yn caniatáu gwahanu y plant i ddosbarthau i'w hyfforddi.

Yng Nghorffennaf cychwynodd dau blentyn o Benrhyndeudraeth yn y Ganolfan ac fe gludir hwy gan y car o Flaenau Ffestiniog. Oherwydd fod cymaint o blant yn cael ei cludo yn y car yma, teimlwyd fod angen cynorthwywr i drafailio gyda hwy, ac fe drefnwyd fod Arolygwr y Ganolfan yn trafailio bob dydd yn y car, ac yn gwasanaethu fel cynorthwywr. Ym mis Medi hefyd, trefnwyd car i alluogi tri phlentyn o ochr Tywyn i fynychu'r Ganolfan.

Fel yn y blynyddoedd blaenorol, ymwelodd Ymgynghorwr mewn Is-normaledd a'r Ganolfan, i archwilio'r plant, ac i drafod datblygiad a dyfodol y plant gyda'u rhieni.

Cynyddodd nifer y plant yn y Ganolfan i un-ar-ddeg erbyn diwedd y flwyddyn, ac hefyd yr oedd tri o blant Sir Feirionnydd yn preswyllo yn yr uned arbennig i blant yn Ysbyty Eryri. Mae'r tri hyn yn cael hyfforddiant ac archwiliad arbennig a byddant yn ail-ddechrau yn y Ganolfan maes o law.

Oedolion

Parhawyd i daro golwg cyfeillgar ar oedolion is-normal eu meddyliau. 'Roedd y rhan fwyaf o rhain yn ran o gymdeithas a llawer ohonynt yn gwneud gwaith syml ar ffermydd. Can fod cymaint o ddiweithdra, 'roedd dod o hyd i waith priodol i'r bobl dan anfantais yma yn anodd iawn.

Cychwynwyd yn mis Hydref, gyda chydweithrediad y Bwrdd Ysbytai, Ganolfan i oedolion is-normal eu meddyliau mewn ystafell yn Ysbyty Llwyn View. Penododd y Cyngor Sir Arolygydd rhan-amser, ac mae'r cyngor yn gyfrifol am gludo a rheoli, tra mae'r Bwrdd Ysbytai yn gyfrifol am yr ystafelloedd, ac am bryd o fwyd ganol dydd. Mae'r Ganolfan yn agored dri niwrnod o'r wythnos, ond i gychwyn nid yw'n derbyn ond merched. Mae pedair o ferched sydd yn byw adref yn mynychu yn ddyddiol. Yn ychwanegol, mae chwech i wyth o drigolion yr Ysbyty yn mynychu. Os bydd y cynllun yn llwyddiant gobeithir ei ychwanegu i gynnwys llynion a merched am bum niwrnod o'r wythnos.

Mae rhai achosion o is-normaledd llym yn cael eu gofalu amdanynt yn eu cartrefi. Mae angen cefnogaeth helaeth arnynt, ac yn aml cydweithrediad ambell gangen o'r Gwasanaethau Cymdeithasol Gwirfoddol a Chyfreithiol. Mewn rhai achosion lle mae angen, bu yn bosibl trefnu lle iddynt mewn ysbyty dros dro.

Daw hanes am bersonau sâl eu meddyliau i'r Adran o amryw o fannau, ond yn arbennig gan Seiciatryddion, pan fydd y cleifion yn gadael yr ysbyty, neu pan fyddant yn mynychu clinigau amhreswyl. Fel arfer mae rhain yn unigolion a'u teuluoedd sydd angen cymorth gyda'i problemau materol a theimladwy sydd yn rhan neu yn codi o'i hafiechyd. Mewn llawer achosion o salwch seiciatrig, nid oes raid anfon y claf i ysbyty, gan ei bod yn bosibl ei drin yn llwyddiannus mewn clinig seiciatrig amhreswyl. Pan fod angen ysbyty mae'r rhan fwyaf ohonynt yn cael eu derbyn yn anffurfiol, ond mewn ychydig achosion mae angen gorfodaeth.

Yn y Sir hon mae'n anodd iawn cael gwaith priodol i gleifion sâl eu meddyliau, er fod cyd-weithrediad agos cydrhwng Swyddfa Leol o'r Adran Gyflogi a Chynhyrchu, a Swyddog Ail-Sefydlu yr Analluog. Gwnaethpwyd trefniadau gan y Cyngor Sir i dderbyn rhai achosion priodol i Westy yn Sir y Fflint lle mae'r claf yn byw i mewn ac yn mynd allan i weithio nes mae'n cael llety.

Bu i'r cydweithrediad agos barhau gyda'r Ymgynghorwr mewn Is-normaledd, Ysbyty Dinbych, Gwasanaeth Cyfarwyddo Plant, Meddygon Teuluol, a chyfryngau gwirfoddol eraill Iechyd a Lles.

Istadegau

Dengys y tablau canlynol y nifer a gafodd eu derbyn i Ysbyty Dinbych, nifer yr achosion a gyfeiriwyd i'r Adran Iechyd ynghyd â rheswm dros eu cyfeirio, a'r nifer o ymweliadau a wnaed a rhai Is-normal a Sâl êu Meddyliau.

(Mae ymweliadau eraill yn cynnwys ymweliadau i wahanol gyfryngau, Cyflogwyr, ac yn y blaen).

Cleifion Sâl êu Meddyliau a dderbyniwyd i'r Ysbyty yn ystod 1967 o dan Ddeddf

Iechyd Meddwl 1959

	<u>Gwryw</u>	<u>Benyw</u>	<u>Cyfanrif</u>
0 dan Adran 5 (Anffurfiol)	44	58	102
0 dan Adran 25 (Dan Sylw)	-	1	1
0 dan Adran 29 (Argyfwng - o dan Sylw)	4	8	12
0 dan Adran 26 (Triniaeth)	<u>2</u>	<u>2</u>	<u>4</u>
Cyfanrif:	<u>50</u>	<u>69</u>	<u>119</u>
Cleifion a gafodd eu rhyddhau o'r ysbyty	47	69	116
Cleifion a fu farw mewn ysbyty	7	4	11

Achosion a ddaeth i sylw yr Adran Iechyd

Gan y Meddygon Teulu	1	5	6
Gan Ysbytai (a) yn dilyn rhyddhad	5	12	17
(b) yn dilyn presenoldeb yng Nghlinic Cleifion-Amhreswyl	8	17	25
Gan yr Heddlu	1	-	1
Gan Eraill	<u>4</u>	<u>8</u>	<u>12</u>
Cyfanrif:	<u>19</u>	<u>42</u>	<u>61</u>

Ymweliadau a whaethpwyd â chleifion, a pherthnasau a chyfryngau eraill ar eu rhan, a nifer y cleifion a olygwyd

Ymwelwyd gan	Sâl êu Meddyliau			Is-Normal			Cyfanrif y Cleifion	Cyfanrif yr Ymweliadau
	Ymweliadau i'r Cartrefi	Ymweliadau Eraill	Nifer y Cleifion	Ymweliadau i'r Cleifion	Ymweliadau Eraill	Nifer y Cleifion		
Prif Swyddog Lles Meddwl	258	136	50	101	63	42	92	558
Swyddog Lles Meddwl	108	30	23	157	39	50	73	334
Cyfanrif:	366	166	73	258	102	92	165	892

Darfodedigaeth

Yr oedd ychydig o leihad yn nifer yr achosion a hysbyswyd yn ystod y flwyddyn, yn gwneud y cyfanrif yn 13 i gymharu â 16 y flwyddyn blaenorol. Er hynny, mae nifer yr achosion ar y cofrestr ar ddiwedd y flwyddyn yn aros rhywbeth yn debyg. Lle mae angen, ac ar gais Ffisigwr y Frest, mae'r Awdurdod Iechyd Lleol yn rheddi maeth ychwanegol i achosion yn dioddef o'r Darfodedigaeth. Mae'r cleifion hyn yn cael ymweliadau gan yr Ymwelwyr Iechyd, ac yn derbyn cyngor ynglŷn â chysylltiadau, ac ynglŷn â mesurau arbedadwy. Hwyrach y bydd y Tabl canlynol o ddiddordeb er mwyn cymharu y ffigyrau presennol gyda'r rhai am y deng mlynedd blaenorol.

Tabl XXVII

Blwyddyn	Poblogaeth	Nifer yr achosion a gofrestrwyd yn y flwyddyn	Cyfanrif y Marwolaethau o'r Darfodedigaeth.	Cyfradd Marwolaethau o'r Darfodedigaeth yn ôl y fil o'r boblogaeth
1958	38,100	46	8	0.21
1959	38,600	47	4	0.10
1960	39,140	39	10	0.25
1961	37,740	35	5	0.13
1962	38,360	26	4	0.10
1963	38,390	19	8	0.20
1964	38,870	28	10	0.25
1965	38,870	28	8	0.21
1966	37,750	16	9	0.24
1967	37,710	13	4	0.11

Mae Bwrdd Ysbytai Cymru yn parhau i roddi gwasanaeth Uned Radiograffi i Bawb yn y Sir, ac fe wnaeth yr Uned ymweliadau cyson yn ystod y flwyddyn.

Tabl XXVIII

Dengys y Tabl canlynol, nifer yr achosion a hysbyswyd yn ystod y flwyddyn, ac hefyd nifer y marwolaethau o'r Darfodedigaeth.

DOSBARTH:	ACHOSION NEWYDD				MARWOLAETHAU			
	Anadlol		An-anadlol		Anadlol		An-anadlol	
	G	B	G	B	G	B	G	B
Sir Feirionnydd.....	7	4	1	1	3	-	-	1
Cyfanrif Dosbarthiadau								
Dinesig.....	5	4	-	-	1	-	-	1
Cyfanrif Dosbarthiadau								
Gwledig.....	2	-	1	1	2	-	-	-
Dosbarthiadau Dinesig:								
Bala.....	-	1	-	-	-	-	-	-
Abermaw.....	-	-	-	-	-	-	-	-
Dolgellau.....	-	1	-	-	-	-	-	-
Ffestiniog.....	5	1	-	-	1	-	-	-
Tywyn.....	-	1	-	-	-	-	-	1
Dosbarthiadau Gwledig:								
Deudraeth.....	1	-	-	-	1	-	-	-
Dolgellau.....	1	-	1	1	1	-	-	-
Edeirnion.....	-	-	-	-	-	-	-	-
Penllyn.....	-	-	-	-	-	-	-	-

Tabl XXIX

OEDRAN:	ACHOSION NEWYDD				MARWOLAETHAU			
	Anadlol		An-anadlol		Anadlol		An-anadlol	
	G	B	G	B	G	B	G	B
0-.....	-	-	-	-	-	-	-	-
1-.....	-	-	-	-	-	-	-	-
2-.....	-	-	-	1	-	-	-	-
5-.....	-	-	-	-	-	-	-	-
10-.....	-	-	-	-	-	-	-	-
15-.....	1	-	-	-	-	-	-	-
20-.....	-	-	-	-	-	-	-	-
25-.....	-	1	-	-	-	-	-	-
35-.....	1	-	-	-	-	-	-	-
45-.....	2	1	-	-	-	-	-	-
55-.....	2	2	1	-	1	-	-	-
65-.....	1	-	-	-	2	-	-	1
75-.....	-	-	-	-	-	-	-	-
Cyfanrif.....	7	4	1	1	3	-	-	1

Tabl XXX

Dengys y Tabl canlynol nifer yr achosion oedd ar y cofrestr ar ddiwedd y flwyddyn:-

DOSBARTH:	ANADLOL		AN-ANADLOL	
	Gwryw	Benyw	Gwryw	Benyw
Dosbarthiadau Dinesig:				
Bala.....	4	1	-	-
Abermaw.....	2	3	1	1
Dolgellau.....	5	9	-	-
Ffestiniog.....	55	17	6	6
Tywyn.....	3	5	-	1
Dosbarthiadau Gwledig:				
Deudraeth.....	24	10	1	3
Dolgellau.....	19	8	1	3
Edeirnion.....	9	3	1	-
Penllyn.....	-	-	-	-
Cyfanrif.....	121	56	10	14
Cyfanrif - 1966.....	122	55	10	13

Buchfrechiadau B.C.G.

Parhawyd y cynllun i buchfrechu plant l3eg oed rhag B.C.G. yn ystod y flwyddyn. Gwnaed ymdrech ychwanegol i gael cymaint ag a oedd yn bosibl i ganiatau i'r prawf croen a brechu rhag y Darfodedigaeth, ac yr oedd yr ymdrech yn eithaf boddhaol. Cafodd 90 rhagor o blant y prawf croen yn 1967 nag yn 1966. Dengys cynnydd yn ôl y cant o'r adwaith cadarnhaol i'w gymharu â 1966, ond yr oedd yn llai nag 1965 a rhywbeth yn debyg i 1964. Dengys hyn nad yw y Darfodedigaeth wedi ei goncro eto, ac mae llawer o waith caled eisiau ei wneud cyn i hyn ddigwydd.

Fe ddengys y Tabl isod nifer y plant a gafodd y brechiad:-

Tabl XXXI

Blwyddyn	Nifer gafodd prawf croen	Nifer y rhai cadarnhaol	% Adwaith cadarnhaol	Nifer y rhai nacaol	Nifer y rhai a fuchfrechwyd
1964	278	41	14.7	240	207
1965	650	100	15.4	550	246
1966	344	34	10.0	280	278
1967	434	65	14.9	343	343

Mae Ffisigwyr y Frest yn buchfrechu plant sydd mewn cysylltiad ag achosion yn dioddef o'r Darfodedigaeth. Rhoddwyd y prawf croen i 84 o blant yn ystod y flwyddyn, ac fe brofwyd fod 44 o rhain yn gadarnhaol. O'r 40 oedd yn nacaol, cafodd 37 ei buchfrechu yn llwyddiannus.

Gwasanaeth Triniaeth Traed

Mae cynllun y Cyngor, a gymerwyd trosodd gan Gyngor Gwlad Meirion yn 1960, yn parhau i weithredu yn foddhaol. Yn niwedd y flwyddyn, yr oedd pedwar Triniwr Traed rhan-amser. Yr oedd tri yn rhannau Gogleddol a Deheuol y Sir yn cael eu cyflogi gan y Cyngor Sir, a'r un yn y rhannau Dwyreiniol yn cael ei gyflogi drwy gyfrwng Cyngor Gwlad Meirion.

Caiff y grwpiau canlynol gymryd mantais o'r gwasanaeth yma:-

- (a) Pensiynwyr Henoed
- (b) Mamau'n Disgwyl
- (c) Personau dan anfantais corfforol.

Talwyd ymweliadau i gartrefi rhai achosion pan oedd y Meddygon Cartref yn tystio fod y claf yn analluog oherwydd ei ieched i fynd i'r clinig. Fe roddi'r y driniaeth yma i'r claf am ddim cost ychwanegol.

Fe welir manylion am y gwasanaeth yma yn Nhabl XXXII.

Tabl XXXII

Nifer yr achosion a gofrestrwyd	Nifer y triniaethau a roddwyd	Nifer yr ymweliadau i'r cartrefi
112	1680	233

Heintiau Gwenerol

Cynhelir clinig yn wythnosol ym Mlaenau Ffestiniog gan Arbenigwr ar Afiechydon Gwenerol o Fangor, ac mae personau sydd yn dioddef o heintiau gwenerol yn cael triniaeth mor fuan ag sydd yn bosibl.

Nifer yr achosion newydd a gafodd driniaeth yn ystod 1967 oedd:-

Hadlif	3
Cyflyrau Eraill	<u>6</u>
	<u>9</u>

Deillion

Nifer y deillion ar y cofrestr ar ddiwedd y flwyddyn:-

Dosbarthiad Oed	Gwryw	Benyw
0 dan 16	1	-
16 - 29	-	1
30 - 49	3	4
50 - 64	13	6
65 - 79	17	20
80 +	10	40
Cyfanrif:	44	71

Cofrestr y Deillion a'r rhai rhannol ddall

Tabl XXXIII

	Achos y gwendid			
	"Cataract"	"Glaucoma"	"Retrolental Fibroplasia"	Eraill
Nifer yr achosion a gafwyd ei cofrestru yn ystod y flwyddyn:-				
(a) Dim triniaeth wedi ei gymeradwyo.	2	2	-	4
(b) Triniaeth wedi ei gymeradwyo (Meddygol, Llawfeddygol, Yn ymwneud ar golwg)..	5	3	-	4

Yr oedd 21 o farwolaethau yn ystod y flwyddyn.

Ni adroddwyd un achos o "ophthalmia neonatorum" neu "retrolental fibroplasia" yn ystod y flwyddyn.

Mae y Prif Arolygwr Pwysau a Mesurau yn adrodd yr ystadegau canlynol:-

(a) Safon Cyfansoddiad

	Samplau			Llygredig neu ddim yn cyrraedd y safon			Natur y Llygredigaeth neu'r Afreoleidd - dra	Manylion ynglŷn â samplau amhur	
	Ffurfiol	Anffurfiol	Cyf-anrif	Ffurfiol	Anffurfiol	Cyf-anrif		%Braster	%S.N.B.
Llefrith 103	103	157	260	12	-	12	(1) 2.3% yn ddiff. mewn S.N.B.	3.4	8.3
							(2) 3.5% yn ddiff. mewn S.N.B.	3.8	8.2
							(3) 1.1% dwr ychwanegol	3.0	8.4
							(4) 2.3% yn ddiff. mewn S.N.B.	3.0	8.3
							(5) 3.3% yn ddiff. mewn braster	2.9	8.7
							(6) 10.0% yn ddiff. mewn braster	2.7	8.6
							(7) 21.4% yn ddiff. mewn braster	2.2	8.5
							(8) 3.3% yn ddiff. mewn braster	2.9	8.9
							(9) 11.1% yn ddiff. mewn braster	2.4	8.9
							(10) 3.5% yn ddiff. mewn S.N.B.	3.5	8.2
Prawf o'r ffwch	3	-	3	3	-	3	(11) 12.5% yn ddiff. mewn braster	3.5	8.9
							(12) 6.6% yn ddiff. mewn braster	2.8	8.9

(b) Safon Biolegol

Nifer y samplau a gafwyd ei harchwilio	Nifer y samplau a oedd yn gadarnhaol		Samplau Gwartheg Unigol
	Meicrob y Darfodedigaeth	Meicrob Erthyliad Heintus	
213	-	3	36

(c) Safon Bacteriolegol (Rheol Llefrith (Dynodiad Arbennig) 1963)

Dosbarth y Llefrith	Nifer o samplau a brofwyd	Prawf Priodol	Nifer y samplau		
			Pasiwyd	Methwyd	Ofer
Pasteureiddio	242	Phosphad	241	1	-
		Methyl Glas	239	3	-
Diheintiedig	10	Tyrfu	10	-	-
Heb ei drin	212	Methyl Glas	203	9	-
Triniaeth Gwres eithafol	1	Cyfrif Casgliadau	1	-	-

(d) Antibiotigau

Nifer o samplau a brofwyd	Nifer o samplau a oedd yn nacaol	Nifer o samplau yn dangos canlyniadau cadarnhaol
114	114	-

Tai i'r Henoed

Rhoddodd y Cyngor Sir grantiau i'r Awdurdodau canlynol fel gymhorthdal tai newydd i'r henoed; mae hyn yn ychwanegiad o'i polisi blaenorol:-

Dosbarth Dinesig Tywyn	-	12 Byngalo yn Maeshyfyrd, Bryncrug.
Dosbarth Dinesig Tywyn	-	2 Byngalo yn Maesnewydd, Aberdyfi.
Dosbarth Gwledig Edeirnion	-	2 Byngalo yn Old Smithy Yard, Gwyddelwern.
Dosbarth Gwledig Deudraeth	-	4 Byngalo yn Tylon, Llandecwyn. 4 Byngalo yn Maes Mihangel, Ynys. 4 Byngalo yn Y Waen, Harlech. 4 Byngalo yn Bryn Deiliog, Llanbedr. 4 Byngalo yn Brongelli, Gellilydan. 6 Byngalo yn Nhrawsfynydd. 4 Byngalo yn Garreg Frech, Llanfrothen. 2 Fwthyn yn Maengwyn, Trawsfynydd.

Cyflenwad Dwr Gwledig a Chynlluniau Carthion

Bu i'r cynlluniau canlynol gael eu hystyried a'u cymeradwyo gan y Cyngor am grantiau yn ystod y flwyddyn:-

Dosbarth Gwledig Deudraeth

Ymestyniad Carthion Harlech - Adran Coleg Harlech.
Ymestyniad Carthion i Bant, Penrhyndeudraeth.
Ymestyniad Talsarnau.
Ymestyniad Gwaith Carthion Llandanwg a Llanfair.

Dosbarth Gwledig Dolgellau

Cynllun Carthion Brithdir.

Bwrdd Dwr Meirion

Cynllun Dwr Bala a Phenllyn Ymestyniad ger Glan-yr-Afon.